

Henriikka Österlund

ERILAISET PERHEET LASTENKIRJALLISUUDESSA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Henriikka Österlund: Erilaiset perheet lastenkirjallisuudessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma, luokanopettaja
Huhtikuu 2023

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, millaisia perheitä Suomen vuoden 2022 suosituimmissa lastenkirjoissa esiintyy. Aiempien tutkimusten mukaan lastenkirjallisuudella on erityisluonne sekä kasvatuksellisenä kirjallisuutena että uutta kohti suuntaavana taidemuotona. Lastenkirjallisuudella on myös mahdollista käsitellä ajankohtaisia yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä, ja esimerkiksi sukupuolenkirjo sekä monikulttuurisuus on näkynyt jo varhain lastenkirjallisuudessa. Suomessa asuvat perheet ovat jo pitkään olleet moninaisia ja jollain tavalla kahden vanhemman ydinperheestä poikkeavien perheiden määrä on tasaisesti lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, jonka aineisto kerättiin kirjallisuuskatsauksella Suomen vuoden 2022 suosituimmista lastenkirjoista. Tutkimukseen valittiin 12 kirjaa kuudelta eri suosituimpien lastenkirjojen listalta. Aineiston rajaamisessa käytettiin kahden eri kirjaston lainatuimpien kirjojen listoja, kolmen eri äänikirjapalvelun kuunnelluimpien tai suosituimpien kirjojen listoja sekä kustantajien ostetuimpien kirjojen listaa. Aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavan laadullisen sisällönanalyysin mukaisesti, jossa käytettiin myös kuva-analyysia tukena.

Tässä tutkimuksessa tutkituissa lastenkirjoissa esiintyi viittä eri perhetyyppiä: kahden biologisen vanhemman perheitä, yhden vanhemman perheitä, sateenkaariperheitä, uusperheitä ja adoptioperheitä. Eniten kirjoissa esiintyi kahden biologisen vanhemman ja yhden vanhemman perheitä, jotka painottuivat myös päähenkilöiden perheinä. Yhden vanhemman perheissä äitien ja lapsien muodostamia perheitä esiintyi selvästi enemmän kuin isän ja lapsien.

Perheiden moninaisuus tuotiin suurimmassa osassa kirjoista esiin sivumennen ja luonnollisena osana yhteiskuntaa, joka luo myös aiempien tutkimusten mukaan kuvaa monikulttuurisesta Suomesta. Kirjojen kuvitus toi näkyviin myös moninaisuuden teemoja, joita teksti jätti kertomatta. Sen avulla myös perinteisempiin perheisiin lisättiin moninaisuutta.

Tämän tutkimuksen perusteella tämänhetkinen Suomen suosituin lastenkirjallisuus sisältää perheiden moninaisuutta, joten voidaan olettaa, että lapset kohtaavat erilaisia perheitä lastenkirjallisuuden kautta. Tämä tukee esimerkiksi WHO:n ja vuoden 2014 peruskoulun opetussuunnitelman asettamia tavoitteita moninaisuuden arvostamisen, erilaisuuden hyväksymisen ja erilaisten elämäntyylien kunnioittamisen osalta. Toisaalta moni perhetyyppi jäi näissä kirjoissa vielä ilman näkyvyyttä, vaikka laajemmin perheiden moninaisuutta sisältävää kirjallisuutta on viime vuosina ilmestynyt paljon.

Avainsanat: lastenkirjallisuus, monimuotoiset perheet, sateenkaariperheet, yhden vanhemman perheet, uusperheet, adoptioperheet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1	Lastenkirjallisuuden tutkimus	8
2.2	Perheet lastenkirjallisuudessa	9
2.3	Monimuotoiset perheet	11
2.3.1	<i>Sateenkaariperheet</i>	11
2.3.2	<i>Monikulttuuriset perheet</i>	13
2.3.3	<i>Yhden vanhemman perheet: yksinhuoltajat ja yhteishuoltajat</i>	14
2.3.4	<i>Uusperheet</i>	16
2.3.5	<i>Adoptioperheet</i>	17
2.3.6	<i>Sairaudet ja vammat lastenkirjoissa</i>	18
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
3.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys	19
3.2	Laadullinen tutkimus	19
3.3	Kirjallisuuskatsaus	21
3.4	Laadullinen sisällönanalyysi.....	21
3.5	Analyysiprosessi	22
4	AINEISTO	25
5	TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	28
5.1	Kaksi biologista vanhempaa (äiti ja isä) ja lapsi tai lapsia	28
5.2	Yhden vanhemman perheet, yksinhuoltajat ja yhteishuoltajat.....	30
5.3	Sateenkaariperheet.....	31
5.4	Uusperheet.....	33
5.5	Adoptioperheet.....	35
6	POHDINTA	36
6.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	37
6.2	Jatkotutkimusehdotukset	39
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	45

1 JOHDANTO

Suomessa asuvat perheet ovat jo pitkään olleet moninaisia ja perinteisenä ajatellusta kahden vanhemman ydinperheestä poikkeavien perheiden määrä on lisääntynyt viime vuosien aikana. Lipastin ja Pietiläisen (2020) mukaan esimerkiksi samaa sukupuolta olevien rekisteröidyt parisuhteet, avioliitot ja perheet ovat lisääntyneet tasaisesti vuosien 2002–2019 aikana, joista viimeisen kymmenen vuoden aikana sateenkaariperheiden määrä on lähes nelinkertaistunut. (Lipasti & Pietiläinen, 2020).

Perhetyyppien moninaisuuden kasvaessa on selvää, että myös varhaiskasvatukseen ja kouluihin tulevat lapset tulevat erilaisista perheistä. Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (Opetushallitus, 2014) on kirjattu oppilaan vastuuksi muun muassa reilu ja arvostava suhtautuminen koulutovereihin sekä toisten ihmisten loukkaamattomuuden kunnioittaminen. Kouluissa kuitenkin edelleen kuulee esimerkiksi homottelua. Sateenkaariperheet ry:n (n.d.) mukaan oppilaan ymmärryksen lisääminen on keino vähentää kouluissa esiintyvää seksuaalisuuteen liittyvää nimittelyä. He painottavat myös, että keskustelu perheiden monimuotoisuudesta on tärkeää, vaikka koululuokassa tai päiväkotiryhmässä ei sateenkaariperheen lapsia olisikaan. Lapsien on tärkeää oppia perheiden ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvät peruskäsitteet, jotta he saavat käyttöönsä oikeita sanoja asiasta puhumiseen. (Sateenkaariperheet ry, n.d.)

WHO:n (2010) määrittämien Euroopan yhteisten seksuaalikasvatuksen standardien mukaan jo 0–4-vuotiaiden pitäisi olla tietoisia erilaisista tavoista tulla perheenjäseneksi, heille tulisi kertoa erilaisista ihmis- ja perhesuhteista sekä opettaa puhumaan näistä oikeilla nimillä. 4–6-vuotiaille tulisi kertoa samaa sukupuolta edustavien suhteista, perheen käsitteistä ja heitä tulisi auttaa hyväksymään erilaisuutta ja kunnioittamaan erilaisia elämäntyylyjä. (WHO, 2010.) Lasten tulisi olla siis hyvinkin tietoisia erilaisista perhetyypeistä jo ennen

peruskoulun alkua ja uskon, että lastenkirjallisuus toimisi hyvänä keskustelun aloituksena näihin aiheisiin.

Jokilaakson (2022) mukaan lastenkirjallisuudella onkin ollut jo pitkään erityisluonne kasvatuksellisenä kirjallisuutena ja samanaikaisesti myös uutta kohti suuntaavana taidemuotona. Lastenkirjallisuudella on mahdollista käsitellä ajankohtaisia yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä, ja esimerkiksi sukupuolen kirjo sekä monikulttuurisuus on näkynyt jo varhain lastenkirjallisuudessa. (Jokilaakso 2022.)

Kuten Aarnio ym. (2020) tuovat esiin, Suomessa esiintyy edelleen laajalti ennakkoluuloja ja niistä kumpuavia kielteisiä asenteita ei-heteroseksuaalisten ihmisten sekä transihmisten suhteita kohtaan. Myöskään monien kapeaan käsitykseen ydinperheestä ei mahdu useat sateenkaari-ihmisten läheissuhteet ja perheet. (Aarnio, ym. 2020.) Kipilän (2011) mukaan heteronormatiivisuutta on onnistuttu vähentämään koulumaailmassa, mutta edelleen on paljon asioita, jotka kaipaavat muutosta. Esimerkiksi oppikirjojen tekstit ja kuvat ovat usein heteronormatiivisia ja moninaisuudelle on varattu erillinen kappale, joka toisintaa moninaisuuden erilaisuutta ja heterouden normaaliutta. (Kipilä, 2011.)

Kipilän (2011) ja Aarnion ym. (2020) mainitsemiin ennakkoluuloihin ja heteronormatiivisuuteen on mielestäni vastattu monissa lukemissani lastenkirjoissa, tätä tunnettani tukee myös aiemmin mainitsemani Jokilaakson (2022) toteamus monikulttuurisuuden ja sukupuolen kirjo näkymisestä lastenkirjallisuudessa. Siksi ajattelen, että lastenkirjallisuuden kautta lapsi pääsee kohtaamaan erilaisia perhetyyppejä, jolloin hänen käsityksensä läheissuhteista ja perheistä voi laajeta. Sateenkaariperheet ry:n (n.d.) opas kuitenkin huomauttaa, että monissa perinteisissä saduissa prinssi saa prinsessan ja koulun oppikirjojen kuvituksissa näkyy töissä käyvä isä ja lapsia hoitava äiti. Opas huomauttaa, että vaikka niihin varmasti moni lapsi samaistuu, myös muiden perhetyyppien lapsille olisi tärkeää nähdä oma perhetyyppinsä muiden mukana. Samalla kaikki lapset tutustuisivat perhemuotojen moninaisuuteen. (Sateenkaariperheet ry, n.d.)

Monet kirjastot, esimerkiksi PIKI-kirjastot (PIKI, 2022), ovat listanneet moninaisuutta sisältäviä kirjastoja esimerkiksi koulun lukudiplomin aineistoksi, joten varmasti kirjallisuuden arvo tässäkin asiassa on tunnistettu koulumaailmassa. Siitä kuitenkin heräsi itselläni kiinnostus tutkia Suomen luetuimpien kirjojen perhetyyppejä. Olenko itse sattunut valitsemaan moninaisia

perhetyyppejä sisältäviä kirjoja, vai huomioidaanko perheiden moninaisuus laajasti tämän hetken lastenkirjallisuudessa? Yltävätkö moninaisuutta sisältävät kirjat Suomen suosituimpien kirjojen joukkoon? Näihin kysymyksiin lähdin etsimään vastausta systemaattisella kirjallisuuskatsauksella vuoden 2022 suosituimmista lastenkirjoista.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Perhe käsitteenä voidaan ymmärtää monin eri tavoin. Faurie ja Kalliomaa-Puha (2010) nostavat perheen laajaksi kuvaukseksi ryhmittymän, joka on itse määritellyt itsensä perheeksi ja tuntevat vastuuta ja velvollisuuksia toisiaan kohtaan. Faurie ja Kalliomaa-Puha (2010) huomauttavat kuitenkin, että lainsäädännössä yksilön henkilökohtaiselle päätökselle on vähemmän tilaa, mutta lainsäädäntökään ei tunne yksiselitteistä perheen määritelmää. Yleisimmäksi perhetyypiksi mielletään ydinperhe, eli kaksi vanhempaa ja heidän kanssaan asuvat lapset. Monet nykyperheet kuitenkin poikkeavat tästä. (Faurie & Kalliomaa-Puha, 2010.) Tässä tutkimuksessa olen määritellyt perheen aikuiseksi tai aikuisiksi ja lapsiksi, jotka jakavat elämänsä ja arkensa yhdessä. Tällöin tässä tutkimuksessa ei oteta huomioon esimerkiksi ystävien muodostamia perheitä.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 Suomessa on ollut yhteensä 1 465 978 perhettä, joista suurin osa (36,5 %) oli lapsettomia aviopareja, jossa puoliset ovat eri sukupuolia. Toiseksi yleisin perhemalli Suomessa on aviopari ja lapsia, jossa avioparin puoliset ovat eri sukupuolia (noin 26 %). Yhden vanhemman lapsiperheitä oli noin 12,5 % ja näistä yli 80 % koostui äidistä ja lapsista. Sateenkaariperheitä Suomessa 2021 oli 4020 ja niistä noin 26 % oli lapsiperheitä. Suurin osa sateenkaariperheistä, joilla oli lapsia, muodostui kahdesta äidistä. (Tilastokeskus, n.d.)

Yllä olevien tilastojenkin valossa on selvää, että sekä varhaiskasvatuksessa että koulussa kohtaamme lapsia monenlaisista perheistä. Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan yksi koulun toimintakulttuuria ohjaavista periaatteista onkin luoda näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle. (Opetushallitus 2014.) Rastaan (2013) perusteella moninaisuuden arvostamista voi kehittää lastenkirjallisuuden avulla, kun hän asettaa yhdeksi lastenkirjallisuuden tehtäväksi lasten sosiaalistamisen yhteiskunnan jäseniksi ja maailmankansalaisiksi.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen lastenkirjallisuuden tutkimusta ja erilaisia perhetyyppejä hieman tarkemmin.

2.1 Lastenkirjallisuuden tutkimus

Jokilaakson (2022) mukaan lastenkirjallisuuden tutkimuksen tehtävänä voidaan pitää teosten asettamista laajempaan kirjalliseen kontekstiin, johon sisältyvät aatehistorialliset virrat ja taiteelliset ihanteet sekä tutkimusteoreettiset valinnat. Lastenkirjallisuus on siten vahvasti yhteydessä aikaan, ja ajan tavat ajatella lapsuudesta näkyvät myös lastenkirjallisuuden tutkimuksessa. Jokilaakso (2022) toteaa myös, että 2000-luvun ensimmäisten vuosikymmenien lastenkirjallisuudentutkimuksissa näkyy ajanmukaiset huolenaiheet, kuten ilmastonmuutokseen ja sosiaaliseen eriarvoisuuteen liittyvät kysymykset. Hänen mukaansa lasten- ja nuortenkirjallisuuden voidaan ajatella pystyvän reagoimaan yhteiskunnan muutoksiin ja osoittamaan kuluneiden käytäntöjen vanhoillisuutta aikuisten kirjallisuutta nopeammin. (Jokilaakso 2022.)

Jokilaakson (2022) mukaan lastenkirjallisuudella on historiallinen erityisluonne kasvatuksellisenä ja didaktisena kirjallisuutena ja samanaikaisesti myös uuteen kohti suuntaavana ja radikaaleja avauksia etsivänä taidemuotona. Hänen mukaansa tämä voi olla syynä siihen, että lastenkirjallisuudella on oiva mahdollisuus käsitellä ajankohtaisia yhteiskuntaa tai nuorten asemaan liittyviä ilmiöitä. Pesonen (2015) mukaan lastenkirjallisuuden kasvatuksellinen rooli tarjoaa lukijoille myös epäsuorasti olettamuksia itsestä ja muista. Tämän roolin avulla lastenkirjallisuus voi edistää ihmisten kulttuurista tietoisuutta ja herkkyyttä ja lisäksi sen avulla voidaan myös edistää kriittistä ajattelua ja ymmärrystä ihmiselämän useista näkökulmista. (Pesonen, 2015.)

Jokilaakso (2022) mainitsee myös Jaana Pesosen tutkimuksen tuloksen vuodelta 2017, jonka mukaan lastenkirjallisuus kuvaa pidemmän aikavälin yhteiskunnallista muutosta. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana moniarvoisuus ja monikulttuurisuus ovat tulleet osaksi teosten kuvaamaa suomalaisen yhteiskunnan arkea. Jokilaakso (2022) mainitsee myös tämänhetkisten ajankohtaisten aiheiden, kuten yhteiskunnan seksuaalisen vapautumisen, sukupuolen kirjon tunnistamisen sekä monikulttuurisuuden ja siitä käydyn keskustelun näkyneen jo varhain lastenkirjallisuudessa.

2.2 *Perheet lastenkirjallisuudessa*

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hankkeen (2021) mukaan lapsuus nähdään usein aikana, jolloin kuvitteellinen fantasiamaailma on läsnä. Fantasiamaailman tuo mukanaan mahdollisuuden muuttaa mahdoton mahdolliseksi. Usein myös lastenkirjallisuus sijoittuu kuvitteelliseen maailmaan, mutta silti suuri osa saduista esittävät perheet heteronormatiivisina kahden vanhemman perheinä. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus, 2021.)

Pesosen (2015) mukaan yhteiskunnan moninaisuus kuitenkin peilautuu lastenkirjoihin, koska pidemmän aikavälin muutos esimerkiksi kansallisuuksien representaatioissa tukee tätä argumenttia. Hän osoittaa myös, että moninaisuuden erilaiset luokat, kuten etnisyys, sukupuoli, ideologia, ikä tai yhteiskuntaluokka, on esitetty 2000-luvulta alkaen kirjoissa monimutkaisina kategorioina ja myös rinnakkaisina toisiinsa nähden. (Pesonen, 2015.) Tämä viittaa intersektionaalisuuden teorian voimistumiseen, jonka mukaisesti ihmisen asemaan yhteiskunnassa vaikuttavat monet risteävät ominaisuudet identiteettiin tai yhteiskuntaluokkaan liittyvissä kategorioissa (Karkulehto ym. 2012).

Pesosen (2015) väitöskirjan mukaan moninaisuuden useat ulottuvuudet haastavat ajatusta kansallisista kulttuureista yhtenäisinä kokonaisuuksina ja siten ne ehkäisevät ulkopuolisina pidettyjen ihmisten syrjimistä. Useat ja usein päällekkäin menevät luokat, kuten aiemmin mainitut etnisyys, ikä, sukupuoli tai ideologia, voivat rikkoa käsityksen erilaisuudesta ja kyseenalaistaa vähemmistöjen kategorisointia. Pesonen (2015) käsittelee tutkimuksessaan monikulttuurisuuden näkymistä suomalaisessa lastenkirjallisuudessa tällä vuosituhanella. Hänen mukaansa monikulttuurisuus on ymmärretty suomalaisen yhteiskunnan esittämisenä etnisyyksien moninaisuuden, uskontojen, ideologioiden, sukupuolien, yhteiskuntaluokkien ja iän mukaan. Monikulttuurisuuden kuvaamiseen lastenkirjoissa sisältyy esimerkiksi erilaisuuden, ulkopuolelle jättämisen ja kansallisuuden teemoja. Näitä teemoja on tutkittu kasvatuksellisesta näkökulmasta pohtien sitä, mitä ne pyrkivät opettamaan lukijalle. (Pesonen, 2015.)

Rasisminvastaisuus on Pesosen (2015) mukaan yksi kasvatuksellinen tavoite, kuitenkin liian avoin rasisminvastaisuus voi muuttua paasaamiseksi ja

tarkoittamattaan vahvistaa toiseuttamista ja uhriutumista. Pesonen (2015) tuo esille, että hienovaraisempi rasminvastaisuus toimii paremmin. Se mahdollistaa vähemmistöön kuuluvien esiintyminen aktiivisina toimijoina, joilla on oman elämänsä hallinta, eikä vain muiden ihmisten normatiivisten olettamusten uhreina. (Pesonen, 2015.)

Garces-Bacsal (2022) lähestyy aihetta eri näkökulmasta, mutta osoittaa toisen huonon puolen liian suorassa rasmin esittämistavassa. Hän tuo artikkelissaan tuo esiin aiemmat tutkimustulokset (mm. Tupas & Garces-Bacsal, 2016; Au, 2011), joiden mukaan opettajat eivät aina mielellään esittele lapsille liian avoimesti maailman yhteiskunnan epäkohdille altistavaa kirjallisuutta. Varsinkin varhaislapsuus halutaan pitää elämänvaiheena, johon kuuluu mieluummin leikki kuin vakavampien aiheiden käsitteleminen. (Garces-Bacsal, 2022.)

Garces-Bacsalin (2022) artikkelin mukaan moninaisuutta sisältävien kirjojen avulla voidaan kuitenkin saavuttaa kulttuurisesti vastuullisempaan pedagogiikkaa. Monikulttuuristen kuvakirjojen kautta lapsille tarjotaan mahdollisuus samaistua tarinoihin ja kerryttää lisää arvostusta niitä kohtaan, joiden elämä on erilaista. Hänen mukaansa lasten kuvakirjoja voi hyödyntää esimerkiksi tunnetaitojen harjoitteluun tai moninaisuuden arvostamisen lisäämiseen, pohtimalla kuvakirjojen sanomaa tai tunnetiloja ja rohkaisemalla oppilaita etsimään omasta elämästään samanlaisia kokemuksia. Avointa, hyväksyvää ja kutsuvaa ilmapiiriä esimerkiksi koululuokassa voidaan rakentaa keskustelemalla kirjoissa esiintyvistä tarinoista, jolloin kirjallisuus toimii rehellisen ja autenttisen keskustelun herättäjänä mieluummin kuin vain työkaluna hyväksyttävien arvojen kuvaamiseen. (Garces-Bacsal, 2022.)

Myös Pesosen (2015) mukaan kirjoihin sisällytetty moninaisuus edistää moninaisuuden ymmärtämistä. Se luo kuvaa Suomesta, jossa moninaisuus on osa kouluja, naapurustoja ja muita yhteiskunnan osa-alueita. Hänen mukaansa tähän päästään esittämällä erilaisia asempointeja, joita voitaisiin käyttää kuvaamaan jonkun erilaisuutta, kuten maahanmuuttajataustaisuus, kirjoissa rennosti ja jokapäiväisinä asioina. Yhteenvedona Pesosen (2015) tutkimissa lastenkirjoissa Suomi esitetään monikulttuurisena maana. Kuitenkin myös nämä kirjat tuovat näkyville syrjintää ja rasismia, mutta niitä ei ole esitetty yksilön henkilökohtaisina ongelmina, vaan vaikeana ja pelottavana asiana koko syrjityn

yksilön lähipiirille. Kirjat mahdollistavat myös syrjinnän näkemisen syrjityn silmin. (Pesonen, 2015.)

2.3 Monimuotoiset perheet

Kuten aiemmin jo totesin, Suomessa elää paljon erilaisia perhetyppejä. Monimuotoiset perheet verkoston (2021) arvioiden mukaan ainakin joka kolmas lapsiperhe on jollain tavalla monimuotoinen. Monimuotoiset perheet verkosto koostuu eri perhetyppejä edustavista järjestöistä, joihin kuuluvat esimerkiksi adoptioperheet, kahden kulttuurin perheet, lapsen kuoleman kohdanneet perheet, sijaisperheet, yhden vanhemman perheet, uusperheet, monikkoperheet, sateenkaariperheet, tahatonta lapsettomuutta kohdanneet perheet ja vanhemman kuoleman kohdanneet perheet. Monimuotoiset perheet verkoston (2021) mukaan muutosta parempaan perheiden kuvauksissa tapahtuu, mutta perheisiin liittyy edelleen paljon oletuksia ja asenteita. Muutosta heijastelevat tällä hetkellä lainsäädännön ohella muun muassa lastenkirjat, televisio-ohjelmat ja mainokset. (Monimuotoiset perheet verkosto, 2021.)

Monimuotoiset perheet verkosto (2021) painottaa sitä, että lapsen on tärkeää nähdä oma perhemallinsa muiden perhemallien rinnalla yhdenvertaisena. Tätä voi tukea esimerkiksi tarkastelemalla tarjolla olevien lastenkirjoja, kuvituksia ja laulujen sanoja. (Monimuotoiset perheet verkosto, 2021.)

2.3.1 Sateenkaariperheet

Aarnio ja kumppanit (2020) toteavat, että Suomessa esiintyy edelleen laajalti ennakkoluuloja ja niistä kumpuavia kielteisiä asenteita ei-heteroseksuaalisten ihmisten sekä transihmisten suhteita kohtaan. Heidän mukaansa kapeaan käsitykseen ydinperheestä ei myöskään mahdu useat sateenkaari-ihmisten läheissuhteet ja perheet. Sateenkaari-ihmisiksi Aarnio ja kumppanit (2020) määrittelevät ei-heteroseksuaaliset ihmiset, transihmiset, muunsukupuoliset ihmiset sekä intersukupuoliset ihmiset. Sateenkaari-ihmistä käytetään yläkäsitteenä ihmisjoukosta, johon monesti viitataan eri seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen termeillä. (Aarnio ym. 2020.)

Aarnion ja kumppaneiden (2020) mukaan käsitys perheestä on kokenut suuria murroksia ja vanhemmuutta jaetaan usein useamman kuin kahden vanhemman kesken, niin uusperheissä kuin apilaperheissäkin. Murroksesta huolimatta monogaaminen parisuhde on edelleen normi aikuisten välisille suhteille. Parannuksia tähän on Aarnion ym. (2020) saatu, kun tasa-arvoisen avioliittolain ja äitiyslain myötä sateenkaari-ihmisten suhteille ja heidän perheilleen on haettu yhteiskunnallista hyväksyntää ja laillista tunnustusta. Heidän mukaansa näiden lakimuutosten hyväksymisen myötä heteroseksuaalisuus parisuhteen ja perheen perustana on vahvasti kyseenalaistunut. (Aarnio ym. 2020.)

Kuitenkin Aarnion ja kumppaneiden (2020) mukaan julkisen keskustelun ulkopuolelle jää edelleen useita tärkeitä sukupuoleltaan ja seksuaalisuudeltaan moninaisten ihmisten perhe- ja läheissuhteita koskettavia teemoja. Esimerkiksi sateenkaariperheiden moninaisuus, kuten useamman kuin kahden vanhemman sateenkaariperheet, eli kolmi- tai neliapilaperheet, jäävät edelleen vallalla olevan kapean ydinperhekäsityksen ulkopuolelle. (Aarnio ym. 2020.) Myös Moring (2013) tuo esille tämän apilaperheiden kohtaaman ongelman. Esimerkiksi miesparin ja naisparin sekä heidän yhteisten lapsiensa apilaperhe määritellään perheen osapuolten ja lähipiirin silmissä perheeksi, mutta lainsäädännössä sitä heitä ei nähdä perheenä, vaan joukkona ihmisiä, joilla on hyvin erilaiset juridiset sukulaissuhteet. (Moring 2013, s.174.)

Aarnion ym. (2017) tutkimuksen mukaan 10–18-vuotiaista tutkimukseen osallistuneista sateenkaariperheiden lapsista ja nuorista lähes puolet ovat saaneet ikätovereiltaan osakseen ärsyttävää kommentointia tai kyselyä heidän perheistään. Joka kolmannen nuoren sateenkaariperhettä oli aikuinen kommentoinut loukkaavasti. Aarnion ym. (2017) mukaan sateenkaariperheisiin kuuluvat toivoivat, että tietoa perheiden, sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta lisättäisiin ja moninaisuus hyväksyttäisiin ja syrjintä lopetettaisiin. Kyseisen tutkimuksen mukaan sateenkaariperheen lapset eivät kuitenkaan kokeneet epäreilua tai epätasa-arvoista kohtelua opettajiltaan sateenkaariperheen takia. (Aarnio ym., 2017.)

Aarnion (2020) mukaan yli puolet sateenkaariperheiden lapsista on kokenut alkuperäisten eli alusta asti mukana olleiden vanhempien eron, joten monella lapsella on kaksi kotia. 60 prosentilla on myös isä, jonka kanssa lapsi on

tekemisissä, mutta kukaan tutkimukseen osallistunut lapsi ei elä pelkästään isän tai isien kanssa. Tämä kertoo ei-heteroseksuaalisten miesten vähäisistä mahdollisuuksista saada perhe Suomessa. (Aarnio, 2020.)

Myös tilastokeskuksen vuoden 2021 perheet perhetyypin mukaan - tilastossa miesparin muodostamia lapsi perheitä oli Suomessa 14, kun taas naisparien vastaava luku oli 1030 perhettä (Tilastokeskus). Toki tilastokeskuksen lukujen luotettavuutta heikentää Lipastin ja Pietiläisen (2020) mukaan se, että osa sateenkaariperheistä jää edelleen tilastoinnin ulkopuolelle ja osa tilastoituu väärin. Esimerkiksi osa sateenkaariperheistä sijoitetaan tilastoissa perhetyyppeihin ”äiti ja lapsia” tai ”isä ja lapsia”, vaikka perheeseen kuuluisi lapsen ja biologisen vanhemman lisäksi vanhemman samaa sukupuolta oleva puoliso. (Lipasti & Pietiläinen, 2020.)

Aarnio (2020) nostaa esiin sateenkaariperheiden lasten hyvinvointia tutkineen tutkimuksen tuloksen, jonka mukaan monien sateenkaariperheiden vanhempien mielestä kouluissa pitäisi tukea sateenkaariperheiden lasten perheidentiteettiä enemmän. Perheidentiteetin vahvistamiseksi on ehdotettu perheiden moninaisuuden huomioivaa opetusta. Myös moni tutkimukseen osallistunut lapsi toivoi kouluun lisää perheiden ja sukupuolten moninaisuuden huomioivaa opetusta. (Aarnio, 2020.)

2.3.2 Monikulttuuriset perheet

Suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristuminen näkyy Rastaan (2013) mukaan varsinkin lasten ja nuorten elämässä. Hänen mukaansa maahanmuuttajalasten sekä maahanmuuttajataustaisten lasten osuus kaikista Suomen lapsista on nousussa. Rastas (2013) tuo esiin, että näille lapsille muodostuu usein vähemmistöidentiteetti, vaikka heidän elämänsä on suurelta osin samanlaista kuin muidenkin suomalaisten lasten. Esimerkiksi perheen kulttuuritausta tai vain valtaväestöstä poikkeava ulkonäkö voivat asettaa lapset vähemmistöasemaan. (Rastas, 2013.)

Pesosen (2017) mukaan monikulttuurisuus on aina ollut kiistelty aihe lastenkirjallisuuden tutkimuksessa ja se jakaa edelleen niin tutkijoita ja kriitikoita kuin kirjailijoita ja kuvittajiaakin. Hänen mukaansa aiheen haastavuutta on selitetty siihen liittyvien yhteiskunnallisten jännitteiden perusteella. Pesonen (2017)

mainitsee kritiikin syyksi monikulttuurisuuden pinnallisen esittämisen, joka voi johtua esimerkiksi siitä, kun erilaisuus sijoitetaan keskiöön. Suurin osa lastenkirjallisuudesta esitetään valtakulttuuriin kuuluvien henkilöiden näkökulmasta, jolloin merkityksetkin rakentuvat vallalla olevan kulttuurin mukaisesti. Pesonen (2017) mainitsee myös aiemmat tutkimukset, jotka osoittavat monikulttuuristen kuvausten ajoittain toistavan vastakkainasettelua meidän ja muiden tai enemmistöjen ja vähemmistöjen välillä, vaikka niillä olisi tavoiteltu eettisiä ja rasminvastaisia kuvauksia. (Pesonen, 2017.)

Pesosen (2017) mukaan monikulttuurinen lastenkirjallisuus käsitteenä ei ole yksiselitteinen, koska monikulttuurisuudella on yleensä viitattu rodullistettuihin yhteiskuntasuhteisiin, jolloin se jättää ulkopuolelleen esimerkiksi kielet ja uskonnot. Hän on kuitenkin laajentanut artikkelissaan monikulttuurisuuden käsittämään useat sosiaaliset kategoriat, kuten sukupuolen, etnisyyden, kansallisuuden, kielen, sosiaaliluokan sekä kyvykkyyden moninaisuudet. Pesonen (2017) tutki Suomen monikulttuurisuuden ja vähemmistöjen näkymistä Aino Havukaisen ja Sami Toivosen *Tatun ja Patun päivitetty Suomi* kirjassa, kirja on julkaistu vuonna 2017 ja on osa *Tatu ja Patu* -kirjasarjaa. Kyseisessä kirjasarjassa moninaisuus on pyritty esittämään osana arkea ja kirjasarjan kuvitus sisältää paljon asioita, joista tekstissä ei puhuta. Kuvitus mahdollistaakin hänen mukaansa etnisen, uskontojen ja kyvykkyyden moninaisuuden esille tuomisen ilman niiden asettamista keskiöön. Pesosen (2017) tulkinnan mukaan kyseenalaistaminen on avainasemassa onnistuneessa vähemmistöjen kuvaamisessa. Hänen tutkimassaan kirjassa kyseenalaistettiin muun muassa kansallisia symboleita ja niiden kautta valtasuhteita. (Pesonen, 2017.)

2.3.3 Yhden vanhemman perheet: yksinhuoltajat ja yhteishuoltajat

Yhden vanhemmat perheet -käsite sisältää sekä yksinhuoltajat, eli lapsen ainoat huoltajat, että yhteishuoltajat eli lapsen huoltajuuden jakavat henkilöt (Monimuotoiset perheet -verkosto). Hakovirran ym. (2016) mukaan nykyisin useimmilla eronneiden vanhempien lapsilla säilyy kontakti molempiin vanhempiinsa, koska yhteishuoltajuuteen päätyy nykyisin 90 % eroavista vanhemmista. Heidän mukaansa suuri osa yksinhuoltajaperheiden lapsistakin on säännöllisesti tekemisissä etävanhemman kanssa. Yksinhuoltajuus on kuitenkin

selvästi sukupuolittunut ilmiö, kun päävastuu lapsesta on useimmiten säilynyt äidillä ja lapsi asuu suuremman osan ajasta äitinsä luona. (Hakovirta ym., 2016.)

Hakovirran ym. (2016) mukaan heteronormatiivinen ydinperhe näyttäyty edelleen kulttuurisesti normaaliksi ja muut perhetyypit ovat jollain tavalla yleisesti hyväksytystä ihanteesta tai yhteiskunnan normeista poikkeavia. Hakovirta ja kumppanit (2016) mainitsevat, että Suomessa yksinhuoltajaperheet ovat kuitenkin saaneet hyväksyttymmän aseman perinteisen kahden biologisen vanhemman ja lapsien -perhemallin rinnalla perhenormien väljentyessä ja yksinhuoltajaperheiden määrän lisääntyessä. Yhdysvalloissa Hakovirran ym. (2016) mukaan tilanne on vielä toisin.

Kuten jo aiemmin totesin, yksinhuoltajuus on sukupuolittunut ilmiö, jota osittain tukee myös kappaleessa 2.2.1. Sateenkaariperheet esiin tulleet isien ja lapsien muodostamien perheiden vähyys. Aihetta sivuten Autonen-Vaaraniemi (2022) tutki eronneiden perheiden kanssa työskentelevien asiantuntijoiden, kuten sosiaalityöntekijöiden, psykologien ja juristien, asenteita ja mielipiteitä heitä kohtaan esitettävästä yleisestä kriitistä isien epätasa-arvoisesta kohtelusta eroprosesseissa. Hänen tutkimuksensa osoitti, että haastatteluun osallistuneet asiantuntijat välttivät yleisesti ottaen puhumasta vanhempien sukupuolesta eroon liittyvän työnsä suhteen. Heidän mukaansa sukupuolella ei ole osuutta huoltajuusprosessin lopputulemaan. (Autonen-Vaaraniemi, 2022.)

Autonen-Vaaraniemen (2022) mukaan asiantuntijat painottivat molempien vanhempien yhdenvertaisen kohtelemisen tärkeyttä, äidin ja isän yhdenvertaisuutta sekä heidän omaa asemaansa ammattilaisina sukupuolineutraaleina ja tasa-arvon edistäjinä. Tutkimus osoitti myös, että lapsen etu on asiantuntijoille tärkeämpää kuin sukupuolien välinen yhdenvertaisuus vanhempien kesken. Toisaalta Autonen-Vaaraniemi (2022) mainitsee laadullisen tutkimuksen rajoitusten tulleen esille tutkimuksensa aikana. Koska tutkimuksen aineisto kerättiin provokatiivisesti muotoilluilla haastattelukysymyksillä, ei voida varmaksi tietää, kuvasivatko haastateltavat todellisia asenteitaan eron jälkeisestä isyydestä vai antoivatko he poliittisesti oikeita vastauksia. (Autonen-Vaaraniemi, 2022.)

2.3.4 Uusperheet

Ritala-Koskinen (2003) määrittelee uusperheen käsitteenä perheeksi, johon kuuluvat ”sinun, minun ja meidän lapsemme.” Kyseessä on siis aiemmasta parisuhteestaan eronneen uusi parisuhde, jossa on mukana myös lapsia ainakin toisen puolison aiemmista liitoista. Saint-Jacquesin ym. (2020) mukaan uusperhe on jatkuvasti yleistyvä perhetyyppi. He tutkivat ihmisten mielipiteitä uusperheistä Kanadassa ja tutkimus osoitti, että useissa ulottuvuuksissa ihmisillä positiivinen käsitys uusperheistä, mutta mielipiteet eivät olleet yhtenäisiä. Heidän mukaansa uusperheillä on edelleen tietynlainen stigma ja bonusvanhemmat nähdään negatiivisemmassa valossa kuin biologiset vanhemmat. Lisäksi stereotypia isäpuolesta tai bonusisästä seksuaalisena hyväksikäyttäjänä on Saint-Jacquesin ja kumppaneiden (2020) tekemän mielipidekyselyn perusteella edelleen läsnä. Toisaalta Hakovirran ja kumppaneiden (2016) mukaan Suomessa yhden vanhemman perheillä on hyväksytympi asema kuin Yhdysvalloissa, joten mielipiteet voisivat uusperheitäkin kohtaan olla Suomessa erilaiset.

Saint-Jacquesin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksesta selviää, että suurin osa vastaajista piti uusperhettä yhtä arvokkaana kuin kahden biologisen vanhemman perhettä. Uusperhettä kuitenkin kuvattiin heidän tutkimuksensa mukaan negatiivisemmassa valossa kuin kahden biologisen vanhemman perhe. Tulokset osoittivat myös, että uusperhettä verrattiin enemmän yhden vanhemman perheeseen kuin kahden biologisen vanhemman perheeseen. Näistä huolimatta uusperheiden lasten arvioitiin olevan yhtä onnellisia kuin perinteisessä perheessä kasvaneiden. (Saint-Jacques ym., 2020.)

Ritala-Koskisen (2003) mukaan uusperheiden lapsille perhe- ja vanhemmuussuhteiden määrittely ei aina ole selkeää ja yksiselitteistä. Hänen mukaansa kahdenvälisen suhteen rakentumisen perustana on sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus eli, ketkä ovat lapselle merkityksellisiä ihmisiä arjessa ja keihin lapsi on kiintynyt ja tuntee läheisikseen. (Ritala-Koskinen, 2003.)

Jensenin ja Ganongin (2020) tutkimuksen mukaan uusperheen sisäisten suhteiden laatu linkittyy perheen toimivuuteen, vakauteen ja hyvinvointiin. Heidän tuloksensa painottavat, että erityisesti bonusvanhemman ja lapsen välisen suhteen sekä puolisoitten välisen suhteen laatu ovat keskeisiä ja toisiinsa liittyviä pilareita uusperheiden elämässä. Jensen ja Ganong (2020) esittävät myös, että

bonusvanhemmilla on usein ulkopuolinen asema, minkä vuoksi he aistivat herkemmin uusperheen perhedynamiikkaa pyrkiessään juurtumaan jo olemassa oleviin perhesuhteisiin ja vuorovaikutukseen. (Jensen & Ganong, 2020.)

Ganong ym. (2018) mukaan bonusvanhemman mieltämiseen sukulaiseksi tai vanhemmaksi bonuslapsen silmissä vaikuttivat useat suhteen ominaisuudet. Näitä ominaisuuksia oli esimerkiksi se, millä tasolla lapsi ajattelee suhteensa bonusvanhempaan olevan kuin vanhempaansa tai vanhemman tapaiseen ihmiseen, onko lapsi tehnyt tietoisin päätöksen bonusvanhemman ajattelemisesta vanhempana, bonusvanhemman perheeseen tulemisen ajoitus elämässä, mitä nimityksiä lapsi käyttää bonusvanhemmasta sekä lapsen samaistuminen bonusvanhempaan. Bonusvanhemmasta käytettäviä nimityksiä käytetään usein myös rinnakkain etunimen kanssa. Esimerkiksi lapsi voi käyttää termiä bonusäiti tai äitipuoli puhuessaan vieraamman ihmisen kanssa ja tuttujen kanssa viitata tähän etunimellä tai äitinä. (Ganong ym., 2018.)

2.3.5 Adoptioperheet

Adoptioperheiden (2022) artikkelin mukaan suurin osa adoptiolapsista pärjää ja voi hyvin koulussa. Vaikka adoptiolapset usein sopeutuvat ja mukautuvat hyvin erilaisiin tilanteisiin, heillä esiintyy myös varhaislapsuuden kokemuksista johtuvia haasteita kouluissa. Adoptioperheet (2022) rohkaisevat aikuisia muun muassa luomaan lapselle turvallisuuden tunnetta ja kokemuksia, olla vertaamatta lasta muihin, käyttämään positiivista pedagogiikkaa ja auttamaan lasta rauhoittumaan.

Compton (2016) esittää, että erityisesti kansainvälisen adoption kautta muodostuneet lapsiperheet joutuvat kohtaamaan etnisyyteen tai kulttuuriin kohdistuvia oletuksia ulkopuolisilta, jotka tarkoittamattaan korostavat lapsen erilaisuutta. Comptonin (2016) mukaan, vaikka lapsi olisi adoptoitu vauvana, monesti hänen identiteettiään muokkaa monikerroksinen erilaisuuden tunne, johon sisältyy tietoisuudet adoptiosta ja syntymisestä eri maassa sekä usein myös rodullisesti vähemmistöön kuulumisesta. Kansainväliset adoptioperheet tasapainottelevat lapsen syntymäkulttuurin kunnioittamisen ja siitä ylpeitä olemisen ja sen tosiasian välillä, että lapsi kuuluu nyt uuteen kulttuuriin. (Compton, 2016.)

2.3.6 Sairaudet ja vammat lastenkirjoissa

Gonen ym. (2015) mukaan lapset voivat kokea pelkoa kohdatessaan vammaisen ihmisen. Yhtenä ennaltaehkäisevänä ja pelkoa lieventävänä ratkaisuna he ehdottavat tutustumista erilaisia vammoja tai sairauksia omaaviin ihmisiin kirjallisuuden kautta. Kyvykkyyden moninaisuuden tunnistaminen ja omien tunteiden ja asenteiden hyväksyminen vaativat emotionaalista osallistumista. Suurin osa ihmisistä ovat tietoisia ihmisten moninaisuudesta ja ymmärtävät tiettyjen vammojen luonteen, mutta eivät kuitenkaan täysin hyväksy itsestään poikkeavia ihmisiä. Kirjallisuuden avulla voidaan pyrkiä opettamaan ihmisiä hyväksymään omat puutteet, tunteet ja käytöksen toisia kohtaan (Gonen ym., 2015.)

Gonen ym. (2015) tutkivat 30 lastenkirjaa, jotka sisälsivät kuvauksia ihmisistä, joilla oli jonkinlainen vamma tai sairaus tai he olivat muutoin valtaväestöstä poikkeavia. Kirjojen sisältämän moninaisuuden luonne vaihteli muun muassa lyhytkasvuisuudesta, lukivaikeuteen, huonoon näköön, astmaan, liikuntavammoihin ja kuulovammoihin. Heidän tuloksensa mukaan näistä kirjoista 80 % kuvailivat hyväksyntää kiusaamisen sijaan, yli 70 % tuki positiivisen kuvan rakentumista ihmisistä, joilla on jokin vamma tai sairaus ja 80 % tuki ajatusta ”yksi meistä” eikä ”yksi heistä”. (Gonen ym., 2015.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella Suomen luetuimmissa lastenkirjoissa esiintyviä perhetyyppejä. Olin kiinnostunut tutkimaan, millaisia perheitä lastenkirjallisuudessa esiintyy ja, kuinka paljon perheiden moninaisuutta näkyy. Tutkimuskysymykseksi muodostui seuraavalainen kysymys: Millaisia perheitä Suomen vuoden 2022 luetuimmissa lastenkirjallisuudessa esiintyy?

3.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusotteella. Juhilan (2021a) mukaan laadullinen tutkimus voidaan toteuttaa monin erilaisin lähestymis- ja analysointitavoin. Hän listaa useita näitä lähestymis- ja analysointitapoja yhdistäviä piirteitä, joita ovat muun muassa epäily itsestään selvänä pidettyä kohtaan, kvalitatiivisen, luonnollisen ja strukturoimattoman aineiston suosiminen, sitoutuminen lähelle menevään tarkasteluun sekä mitä- ja miten-kysymysten painottaminen. (Juhila, 2021a.)

Juhila (2021a) selittää edellä mainitut termit näin: kvalitatiivisen aineiston suosimisella tarkoitetaan empiiristen aineistojen käyttämistä, eli esimerkiksi tekstejä, kuvia tai haastatteluja. Strukturoimattomalla aineistolla taas tarkoitetaan sitä, että aineistoja tulkitaan osana kontekstia ja luonnollinen aineisto on syntynyt ilman tutkijan vaikutusta. Lähelle menevällä tarkastelulla on useita määritelmiä, mutta tässä tutkimuksessa niistä korostuu läheinen ja yksityiskohtia tarkasteleva suhde aineistoon, jossa huomio kiinnittyy aineiston yksityiskohtiin, jos ne ovat merkityksellisiä tulkinnan kannalta. (Juhila, 2021a.) Tutkimuksessani strukturoimaton ja luonnollinen aineisto näkyy lastenkirjojen tekstien ja kuvien analyysillä, jossa havaintoja ei irroteta kontekstistaan, vaan huomioidaan kirjan tapahtumaympäristö.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään selittämään ja ymmärtämään valittua ilmiötä (Pitkäranta, 2014). Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullinen tutkimusote sallii aineiston ja tulkintojen välillä liikkumisen paremmin kuin määrällinen tutkimusote. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, millaisia perhetyyppejä vuoden 2022 suosituimmissa lastenkirjoissa esiintyy, joten sen tutkimiseen sopii hyvin laadullisen tutkimusotteen suoma vapaus.

Koska tutkimuskohteena on lastenkirjallisuudessa esiintyvät perhetyypit, valikoitui aineistoksi lastenkirjat. Eskola ja Suoranta (1998) mainitsevat valmiiden aineistojen, kuten median ja kulttuurin tuotteiden, haasteeksi niiden suuren tarjonnan. Aineiston suuren määrän vuoksi he suosittelivat tutkijoita keräämään aineistonsa valikoiden ja kriittisesti. Tarkka rajaaminen on kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleensäkin tärkeää. Yksi Eskolan ja Suorannan (1998) mainitsema valmiin aineiston valikointi menetelmä on rajata aineisto mahdollisimman pieneksi. Näin aineistoon on helpompi päästä sisälle ja sen myötä oppia tuntemaan se. (Eskola & Suoranta, 1998.)

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu Alasuutarin (2011) mukaan kaksi vaihetta, havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen, jotka kuitenkin käytännössä nivoutuvat yhteen. Havaintojen pelkistämisen ensimmäisessä vaiheessa aineistoa tarkastellaan tietyistä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta, jolloin kiinnitetään huomiota vain tutkimusongelman kannalta olennaisiin asioihin. Alasuutari (2011) huomauttaa, että näkökulman valinta ja siinä pysyminen on oleellista, koska samasta laadullisesta aineistosta voi etsiä vastauksia moniin eri tutkimusongelmiin. Havainnointivaiheessa teksti- tai kuva-aineisto muuntautuu hallittavammaksi kokonaisuudeksi erillisiä havaintoja. Toiseksi havaintojen pelkistämisen vaiheeksi Alasuutari (2011) määrittelee havaintojen yhdistämisen, jonka tavoitteena on karsia havaintojen määrää. Yhdistämisessä havaintoja yhdistetään yhteisten piirteiden, nimittäjien tai kaikkiin pätevän säännön muodostamisen perusteella. Havaintojen yhdistäminen perustuu Alasuutarin (2011) mukaan siihen, että aineistossa nähdään olevan esimerkkejä samasta ilmiöstä.

3.3 Kirjallisuuskatsaus

Tutkimusmenetelmänä käytin systemaattista kirjallisuuskatsausta. Vilkan (2023) mukaan systemaattisen kirjallisuuden perustana on tarkat ja toistettavat menettelytavat, joita mahdollistavat mahdollisimman puolueettomat, yleistettävät ja uskottavat tulokset. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymys määritellään tarkasti ennen aineiston etsimistä ja tutkimuskysymys pysyy muuttumattomana katsausprosessin ajan. (Vilka, 2023.)

Vilka (2023) asettaa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston valinnan tavoitteeksi löytää tutkimuskysymyksen kannalta tarkoituksenmukaisimmat ja laadukkaimmat alkuperäistutkimukset. Hänen mukaansa tavoitteena on yhdistää tietoa monista erillisistä tutkimuksista, mutta tämän tavoitteen saavuttaminen monesti vaatii laajempaa tutkimusta ja enemmän tutkijoita kuin opinnäytetyöprosessissa on käytettävissä. Vilka (2023) ehdottaakin, että opinnäytteissä keskityttäisiin aineiston systemaattiseen toteuttamiseen, mutta myönnytyksiä voitaisiin tehdä aineiston kaatavuuden ja syvyyden suhteen. Näin toteutettua tutkimusta voidaan kutsua nopeaksi katsaukseksi (englanniksi rapid review). (Vilka, 2023.)

Tässä tutkimuksessa olisi voinut käyttää myös lastenkirjallisuudesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia, mutta mielestäni tutkimuskysymykseen vastaa parhaiten autenttiset lastenkirjat. Koen, että tutkimukseni tuo lisäarvoa tähän aiheeseen juuri siksi, että se perustuu tämän hetken luetuimpiin lastenkirjoihin Suomessa. Aineiston avulla saadaan aito kuva siitä, kuinka paljon Suomessa luetuin lastenkirjallisuus sisältää perheiden moninaisuutta.

3.4 Laadullinen sisällönanalyysi

Analysointimenetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin laadullista sisällönanalyysia. Vuoren (2021) mukaan sisällönanalyysistä käytetään myös nimitystä teemoittelu, mutta toisaalta Juhilan (2021b) mukaan teemoittelu on yksi sisällönanalyysin muoto. Tähän tutkimukseen laadullinen sisällönanalyysi sopii hyvin, koska Vuoren (2021) mukaan se sopii niin kuvien kuin kirjoitettujen tekstienkin analysointiin. Sisällönanalyysi keskittyy analysoimaan sitä, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto kertoo. (Vuori, 2021.)

Vuoren (2021) mukaan sisällönanalyysillä voidaan pyrkiä luomaan yksi yhteinen tulkinta, joka kuvaa koko aineistoa. Se ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen kannalta tavoiteltavaa, joten tässä tutkimuksessa toteutin sisällönanalyysia pysymällä aineistosta löytyneissä tavoissa esittää erilaisia perheitä. Vuori (2021) mainitsee tämän tutkittavaa ilmiötä kartoittavan tavan analysoida toisena sisällönanalyysin muotona.

Sisällönanalyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin. Tämä tutkimus on toteutettu teoriaohjaavasti, jolloin sisällönanalyysia tehdään aineiston ehdoilla aineistolähtöisen analyysin mukaisesti, mutta havainnoista muodostetaan käsitteitä, jotka pohjautuvat aiempaan teoriaan. Aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet muodostetaan aineiston pohjalta. Teoriaohjaavassa analyysissä aineiston alaluokat voivat olla aineiston pohjalta syntyneitä, jotka kuitenkin liitetään valmiisiin yläluokkiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan teoriaohjaava analyysi etenee karkeasti seuraavien vaiheiden kautta. Aluksi määritetään analyysiyksikkö, sitten aineisto redusoidaan eli pelkistetään ja seuraavaksi se klusteroidaan eli yhdistellään. Klusteroinnissa pelkistetyistä ilmauksista muodostetaan ryhmiä, joita seuraavaksi yhdistellään alaluokiksi. Seuraavaksi alaluokkia kootaan yläluokiksi ja lopuksi abstrahoidaan eli yläluokkia yhdistellään ja kootaan yhdistävän käsitteen alle. Tässä tutkimuksessa analyysiyksikkönä on yksi kirja, ja analyysia on ohjannut erilaiset perhetyypit, joiden mukaan aineistoa on luokiteltu. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Kuvakirjoissa yhdistyvät Niemisen (2020) mukaan kuva ja sana erottamattomaksi kokonaisuudeksi. Hänen mukaansa ne vaikuttavat toistensa tulkintaan, jolloin kuva tai sana voi saada toisistaan uusia merkityksiä, jotka eivät olisi näkyvissä ilman toista. Kuvakirjoissa hahmot ovat usein Niemisen mukaan (2020) ihmisiä, eläimiä, esineitä tai kuvitteellisia hahmoja, joiden tunteet välittyvät ilmeiden lisäksi asentojen kautta.

3.5 Analyysiprosessi

Aloitin tutkimuksen rajaamalla aineiston, mistä enemmän seuraavassa luvussa. Aineiston rajaamisen jälkeen aloitin aineiston analysoinnin Eskolan ja Suorannan

(1998) mukaisesti lukemalla kirjat ja poimimalla teksteistä ja kuvista tutkimusongelmani kannalta oleellisia viittauksia, eli tarinoissa tai kuvissa esiintyviä perheitä. Osan perhemalleja kuvaavista maininnoista poimin analysoitavaksi sitaatteina, osan omin sanoin kuvaaminani, osan kuva-analyysin avulla omin sanoin kuvaten ja osan valokuvalla kuvituksesta.

Aineiston läpikäymisen jälkeen pelkistin tekemiäni havaintoja ja kirjoissa esiintyneistä perheistä listan. Seuraavaksi aloitin klusteroinnin eli perheiden ryhmittelyn samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien perusteella. Näistä ryhmistä muodostin taulukon, jossa perheet on jaettu luokkiin perhetyyppien mukaisesti. Taulukkoon erittelin kirjallisessa tekstissä esiintyneet perheet, joista merkitsin erikseen vielä päähenkilön perheen, ja kuvituksessa näkyviä perheitä, jotka eivät välttämättä esiintyneet kertomuksessa. Taulukko sisältää myös lainauksia, joissa perhettä esiteltiin, sekä muita huomioita, joiden koin selventävän perheiden kuvausta.

Kaikissa aineistoin kirjoissa, paitsi Mestarietsivä Peppusessa (Troll) ja Veeran keittiöpuuhat (Havukainen & Toivonen), esiintyi perheitä, mutta monessa tapauksessa perhettä ei määritelty tarkasti. Perheestä saatettiin mainita esimerkiksi yksi aikuinen ja lapsia, mutta muiden samaan talouteen kuuluvien jäsenten olemassaolo jätettiin arvailujen varaan. Määrittelin tässä tutkimuksessa perheen sen mukaan, keitä tarinassa mainittiin tai näkyi kuvituksessa. Esimerkin mukaisen perheen määrittelin siis yhden vanhemman perheeksi, mutta lisäsin kuitenkin huomion ”perhettä ei määritelty tarkasti”, tämänkaltaisten perheiden kohdalle.

Muotoilin ensin taulukon perhemallien mukaan, jolloin kirja, jossa esiintyi kyseistä perhemallia, sijoittui perhemallin sarakkeeseen. Tästä taulukosta tuli kuitenkin sekava, enkä saanut siinä selkeästi esitettyä, miten perhe kirjassa esiintyi. Päädyinkin tekemään uuden taulukon (liite 1), jossa esittelen yhden kirjan sisältämät perhemallit kerrallaan. Taulukosta esimerkki alla. (taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Esimerkki taulukosta

Kirja	Kirjotetussa tekstissä esiintyvät perheet	Kuvituksessa esiintyvät perheet	Muita huomioita tai lainauksia.
Mauri Kunnas – <u>Pippendorfin</u> kirjavat kummitukset Otava (2022).	Äiti, isä, lapsi/lapsia (1): <u>Kummituperhe</u> (päähenkilöt): äiti, isä ja kolme lasta, mummo ja vaari Yhden vanhemman perhe (1): Rouva <u>Isaksson</u> ja kolme lasta. Perhettä ei määritelty tarkasti.	Paljon erilaisia hahmoja yhdessä, ei selkeitä perheitä.	Kummituksille lisätty sukupuolittuneita asusteita. Mummolla, äidillä ja tyttärellä käsilaukkuja, koruja, hellehattu, poninhäntä, poskipunaa, pitelee hameen helmaa. Lisäksi vain naispuolisilla silmäripset.

Taulukossa perhemallit on nimetty teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti luvussa kaksi esitettyjen erilaisten perhetyyppien mukaisesti.

4 AINEISTO

Aloitin tutkimuksen pohtimalla aineiston rajaamisen kriteereitä, jotta aineisto kuvaisi mahdollisimman luotettavasti Suomen suosituinta lastenkirjallisuutta tällä hetkellä. Kattavaa listausta, joka ottaisi huomioon kirjastojen, äänikirjapalveluiden ja kustantajien tilastot, tähän ei suoraan löydy. Mahdollisimman kuvaavan aineiston saavuttamiseksi valitsin analysoitavaksi päätyvät kirjat yhdistellen suosituimpia kirjoja usealta eri listalta. Eri listauksista valitsin kaksi suosituinta kirjaa, rajaamalla pois ne kirjat, jotka kuuluivat samaan kirjasarjaan jo aiemmin valitun kirjan kanssa. Osa listoista sisälsi lasten- ja nuortenkirjoja, jolloin rajasin nuortenkirjat pois. Edellä mainittujen lisäksi, listoilta rajattiin pois myös lapsille suunnatut elämäkerrat, julkisuuden henkilöistä kertovat kirjat tai kirjat, jotka eivät sisältäneet kuvia. Lopulta aineisto koostui ihmisistä ja eläimistä kertovista tarinallisista lastenkirjoista.

Aineiston valinnassa käytetyt listaukset olivat Suomen kustannusyhdistyksen myydyimmät kotimaiset ja käännetyt lastenkirjat, Storytelin kuunnelluimmat lastenkirjat, BookBeatin kuunnelluimmat lasten- ja nuortenkirjat, Nexstoryn suosituimmat lastenkirjat, Tampereen kirjastojen lainatuimmat lasten- ja nuortenkirjat sekä Ylöjärven kirjastojen lainatuimmat lastenkirjat. Kaikki edellä mainitut listat oli tehty vain vuoden 2022 perusteella ja BookBeatin listalla oli huomioitu vain vuonna 2022 ilmestyneet äänikirjat.

Vaikka aineistossa oli mukana myös äänikirjapalveluiden suosituimpia kirjoja, analysoin kaikki kirjat lukemalla. Äänikirjapalveluiden kirjat on mahdollista lukea älylaitteilla niin, että myös niiden kuvitus näkyy, jolloin mielestäni on aiheellista analysoida niitä samoin tavoin kuin muitakin kirjoja. Pyrin myös analysoimaan aineistoa diskursiivisesta näkökulmasta eli ottamalla kantaa siihen, millaisia perhemalleja lastenkirjoissa tulisi olla, vaan, miten perheitä kuvataan lastenkirjallisuudessa (Eskola & Suoranta, 1998).

Suomen kustannusyhdistyksen listalle, on kerätty myydyimmät kotimaiset lasten- ja nuortenkirjat vuodelta 2022. Myydyimpien kirjojen listaus on kerätty

tiedustelemalla kustantajilta eniten myytyjä kirjoja, lista ei sisällä pökkareita. (Suomen kustannusyhdistys, 2023.) Valitsin listalta kaksi eniten myytyä kirjaa, Mauri Kunnaksen Pippendorfin kirjavat kummitukset (2022) ja Paula Norosen Supermarsun rohkeuskirja (2018).

Äänikirjapalvelu Storytelin vuoden 2022 kuunnelluimpien lastenkirjojen listalta valitsin analysoitavaksi kaksi suosituinta kirjaa, Paula Norosen ja Minna Kivelän täysin hulluja satuja (2022) sekä Sinikka Nopolan ja Tiina Nopolan Risto Räppääjä ja lapsenvahti (2022).

Bookbeatin listaukseen oli yhdistetty vuoden 2022 kuunnelluimma lasten- ja nuorten kirjat. Listan sijoilla 1.–7. oli kirjoja, jotka rajasin pois siitä syystä, että ne kuuluivat samaan kirjasarjaan aiemmin valitun kirjan kanssa, olivat elämäkertoja tai nuortenkirjoja. Nuorten- ja lastenkirjojen erottaminen toisistaan oli ajoittain ongelmallista. Päädyin luokittelemaan nuorten kirjoiksi kirjat, joita suositeltiin ikäsuosituksen mukaan yli 10-vuotiaille tai niiden päähenkilö oli yläkouluiäkäinen. Lopulta listalta valikoitui aineistoksi kahdeksanneksi suosituin kirja, Arttu Unkarin ja Kai Vaalion Isämies ja hyytävä hypnoosi (2022) sekä sijalta kymmenen Timo Parvelan Ella ja kaverit kansankynttilöinä (2022).

Nexstoryn suosituimmat lastenkirjat vuodelta 2022 listan kärjessä oli vitsikirja, jota en valinnut aineistoon siitä puuttuvan tarinallisuuden takia. Sen sijaan sijalta kaksi valitsin kirjan Hyvää yötä pentupoppoo, Ryhmä Haun iltasatukirja (2022), kirjan ovat kirjoittaneet useat tekijät, joita ei mainita nimeltä. Listan kolmas kirja oli jo Storytelin listauksesta valittu Norosen ja Kivelän Täysin hulluja satuja, joten analysoitavaksi päättyi neljänneksi suosituin useiden tekijöiden kirjoittama Pipsa ja unen lähtölaskenta (2021).

Tampereen sekä Ylöjärven kirjastojen vuoden 2022 lainatuimpien kirjojen kärkisijoja hallitsi Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu -kirjasarjan kirjat. Niistä aineistoksi valitsin Tampereen lainatuimman kirjan Tatu ja Patu kovaa menoa kiskoilla (2020). Edellä mainitulla listalla oli 16 ensimmäisen kirjan joukossa 11 Tatu ja Patu -kirjasarjaan kuuluvaa kirjaa ja neljä Jeff Kinneyn Neropatin päiväkirjat -kirjasarjan kirjaa ja yksi aiemmin aineistoksi valittu Ryhmä Hau -sarjan kirja. Luokittelin Neropatin päiväkirjat nuortenkirjoiksi niiden yläkouluiäkäisen päähenkilön perusteella. Ne myös puuttuivat kokonaan Ylöjärven lainatuimpien kirjojen listalta, johon oli otettu mukaan vain lastenkirjat, joten on mahdollista, että myös kyseisellä listalla Neropatin päiväkirjat on luokiteltu

nuortenkirjoiksi. Tampereen vuoden 2022 lainatuimpien lasten- ja nuortenkirjojen listaukselta toisena kirjana aineistoksi valikoitui sijalta 17. Anneli Kannon kirjoittama Paavo Virtanen ja tauti (2021).

Ylöjärven kirjastojen listan 14. ja ensimmäinen muu kuin Tatu ja Patu -kirjasarjaan kuuluva kirja oli samojen kirjoittajien eli Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Veera ja keittiöpuuhat (2014). Kahdenkymmenen parhaan joukkoon mahtui tällä listalla 18 Tatu ja Patu -kirjasarjaan kuuluvaa kirjaa ja kaksi Veera -kirjasarjaan kuuluvaa kirjaa. Valitsin aineistooni listan 21. lainatuimman kirjan, Trollin Mestarietsivä Peppusen (2015). Troll on taitelijanimi, jota käyttävät kirjan kirjoittaja Yoko Tanaka ja Masahide Fukasawa.

Analysoitavat kirjat:

Kunnas, Mauri – Pippendorfin kirjavat kummitukset, Otava

Noronen, Paula – Supermarsun rohkeuskirja, Tammi

Noronen, Paula & Kivelä, Minna – Täysin hulluja satuja, Tammi

Nopola, Sinikka ja Nopola, Tiina – Risto Räppääjä ja lapsenvahti, Tammi

Unkari, Arttu & Vaalio Kai - Isämies ja hyytävä hypnoosi, Otava

Parvela, Timo – Ella ja kaverit kansankynttilöinä, Tammi

Nickelodeon - Hyvää yötä pentupoppoo. Ryhmä Haun iltasatukirja, Otava

Pipsa ja unen lähtölaskenta, Otava

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami – Tatu ja Patu kovaa menoa kiskoilla, Otava

Kanto, Anneli – Paavo Virtanen ja tauti, Karisto

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami – Veera ja keittiöpuuhat, Otava

Troll - Mestarietsivä Peppunen, Nemo

5 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineiston kirjallisessa tekstissä esiintyi viittä erilaista perhemallia ja useiden kirjojen kuvitus toi kertomuksen taustalla moninaisuutta esiin sekä ihmisissä että perheissä. Eniten aineiston lastenkirjat sisälsivät perheitä, joissa lapset elävät yhdessä heidän biologisen äitinsä ja isänsä kanssa. Lähes yhtä paljon kirjoissa esiintyi yhden vanhemman perheitä tai perheitä, joista kertomuksessa esiintyi vain yksi vanhempi. Kirjoissa esiintyi myös sateenkaariperheitä, adoptioperheitä ja uusperheitä.

Osa kirjoista esitteli päähenkilöt ennen tarinan alkua eräänlaisen henkilökaavion avulla, josta perhemallit kävivät ilmi. Osassa taas perheet esiteltiin tai niistä mainittiin sivumennen kertomuksen edetessä. Kahdessa kirjassa, *Mestarietsivä Peppunen* (Troll) ja *Veeran keittiöpuukat* (Havukainen & Toivonen), ei perheitä esiintynyt ollenkaan. Näiden kirjojen kuvituksessa näkyi kuitenkin taustalla tarinaan liittymättömiä henkilöitä porukoissa, joiden voidaan ajatella olevan perheitä. Kuitenkin perheen määrittelemisen esimerkiksi kadulla kulkevien hahmojen perusteella on mielestäni merkityksetöntä, joten jätän nämä kirjat perheiden osalta käsittelemättä.

5.1 Kaksi biologista vanhempaa (äiti ja isä) ja lapsi tai lapsia

Kahden biologisen vanhemman ja lapsien muodostamia ydinperheitä oli tutkitussa aineistossa paljon, mutta useimmiten toisen tai molempien vanhempien rooli oli hyvin pieni. Kertomukset sijoittuivat lasten omaan maailmaan, jossa vanhemmat olivat sivuroolissa. Kuten kappaleessa 2 mainittiin, kahden biologisen vanhemman muodostama lapsiperhe on Suomessa yleisin perhetyyppi, joten lienee luonnollista, että näitä perhetyyppejä esiintyy myös lastenkirjallisuudessa. Vaikka äidin, isän ja lapsien muodostamaa perhettä

pidetään perinteisenä perhetyyppinä, kuvituksen perusteella osa näistä sisälsivät moninaisuutta.

Pesosen (2015) mainitsemaa moninaisuuden esittämistä rennosti jokapäiväisenä asiana näkyi sekä Täysin hulluja satuja –kirjassa että Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla –kirjassa. Luvussa 2.3.2 Monikulttuuriset perheet toin esille, että lapsille voi muodostua vähemmistöidentiteetti esimerkiksi ulkonäön perusteella, vaikka heidän elämänsä olisikin samanlaista kuin muiden suomalaisten lasten. Edellä mainittujen kirjojen kuvitus tuo moninaisuutta esiin Pesosen (2017) suosittelemalla tavalla, eli asettamalla sitä keskiöön.

Kuva 1. Vuokko ja Keke huvipuistossa. (Noronen & Kivelä, Täysin hulluja satuja, 2022. Kuvitus Aiju Salminen. Kuvakaappaus e-kirjasta.)

Kuva 2. Perhe juna-asemalla. (Havukainen & Toivonen, Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla, s.9)

Paavo Virtanen ja tauti (Anneli Kanto, 2021) -kirjassa Virtasten perheen muodostivat kantasuomalainen perinteinen ydinperhe. Kirjassa kuitenkin esiintyi allergioita ja sairauksia, joiden kautta moninaisuutta kuvattiin. Paavon sisaruksilla oli allergioita, joiden takia he saivat ajoittain erityishuomiota, joka taas teki

Paavon mustasukkaiseksi. Kirjassa mainittiin myös naapureita ja ystäviä, joilla oli keliakia ja diabetes. Tässäkin tapauksessa moninaisuus tuotiin esiin hienovaraisesti ja sitä korostamatta, kuten Pesonen (2015) aiemmin esitti, mutta kirjan tarina ja henkilöt antavat mahdollisuuden aloittaa keskustelu tai syvempi pohtiminen aiheesta.

Osa kirjojen perheistä oli eläin- tai olentoperheitä, joiden ulkonäön perusteella ei välttämättä suoraan olisi mahdollista määritellä perhetyyppejä. Esimerkiksi Pipsa Possun (useita tekijöitä, 2021) ja Pippendorfin kummitusperheen (Mauri Kunnas, 2022) perhetyypit ja perheroolit olivat kuitenkin määritelty selkeästi sekä tarinassa että kuvituksessa. Kuvituksessa esimerkiksi kummitushahmojen sukupuolia korostettiin naispuolisten hahmojen silmäripsin ja poskipunin ja miespuolisten hahmojen hatuin ja kravatein.

5.2 Yhden vanhemman perheet, yksinhuoltajat ja yhteishuoltajat

Yhden vanhemman ja lapsiperheitä määriteltiin kirjoissa harvoin tarkasti. Siksi näiden perheiden perusteella on hankala tehdä johtopäätöksiä. Kirjoissa perheenjäsenet esitettiin arkisesti ja perhemalliin tai sen kokonaisuuteen ei kiinnitetty lukijan huomiota juurikaan. Pesonen (2015 ja 2017) totesi tutkimuksissaan tämänlaisen arkisen lähestymistavan olevan hyvä keino tuoda kulttuurista moninaisuutta näkyville tekemättä siitä numeroa, mutta uskoisin saman pätevän myös muunlaiseen perheiden moninaisuuteen.

Näistä perheistä huomion arvoista on mielestäni se, että yhden vanhemman esiintyessä tekstissä, vanhempi oli useimmiten äiti. Äidin ja lapsien korostuminen yhden vanhemman perheissä näkyy aiempien tutkimusten ja tilastojen mukaan myös todellisuudessa, kuten kappaleessa 2.3.3 todettiin. Tämän aineiston kahdeksasta yhden vanhemman perheestä äitejä esiintyi kertomuksissa kuudessa ja isiä kahdesti. Kumpaakaan isien muodostamaa perhettä ei määritelty tarkasti.

”Onneksi samaan aikaan leikkihuoneesta oli lähdössä väsynyt isä tuplavaunujen kanssa.” (Noronen & Kivelä, Täysin hulluja satuja. 2022. s. 32).

Täysin hulluja satuja -kirjassa esiintyvän isän ja lapsien muodostama perheeseen voisi aivan yhtä hyvin kuulua myös muita jäseniä. Toinen perhe, jossa mainittiin

isä ainoana vanhempana, esiintyi Timo Parvelan Ella ja kaverit kansankynttilöinä -kirjassa. Siinä Ellan luokkakaverin Pukarin isä osallistui vanhempien kouluviikkoon, jossa monelta muulta oli kaksi vanhempaa mukana.

Äidin ja lapsien muodostamista perheistä määriteltiin tarkemmin kaksi ja kuudessa äiti mainittiin lasten vanhempana, mutta tarina jätti tulkinnan varaiseksi toisen vanhemman läsnäolon. Joka tapauksessa äitien osuus kirjoissa esiintyvien lasten arjessa oli huomattavasti suurempi kuin isien.

5.3 Sateenkaariperheet

Sateenkaariperheitä esiintyi kolmessa kirjassa, joista kaksi kirjallisessa testissä ja yksi oli pääteltävissä kuvituksen perusteella. Ella ja kaverit kansankynttilöinä -kirjassa Ellan luokkakaverin Tiinan vanhemmista vanhempien kouluviikkoon osallistui Tiinan kaksi äitiä. Tiinan perheeseen kuului myös isä, jonka luona hän asui vuoroviikoin. Tiinan perheen voisi määritellä kuuluvan siis myös uusperheisiin.

“- Minun äitini tietää takuulla enemmän. Hän on töissä rakennuksilla, Tiina sanoi.

- Minä luulin, että sinun äitisi on töissä kauneussalongissa? minä hämmästyin.

- Niin onkin, mutta se on toinen äiti, Tiina täsmensi.

- Onko sinulla siis kaksi äitiä? minä halusin tietää.

- On nykyisin.

- Montako isää sinulla on? Pate kysyi.

- Vain yksi. Minä asun hänen luonaan joka toinen viikko, Tiina selitti.

Se kuulosti meistä tosi jännittävältä, paitsi Sampasta, joka rupesi itkemään, koska hänellä oli vain yksi äiti." (Parvela, Ella ja kaverit kansankynttilöinä.)

Kuten lainauksesta käy ilmi, sateenkaariperhe aiheuttaa kirjan henkilöissä aluksi kummastusta. Toisaalta perhettä myös kadehditaan ja sen määrittelyn jälkeen perhettä ei enää nosteta muita perheitä enempää esille. Kuvituksesta käy ilmi myös, että toinen Tiinan äideistä on tummaihoisen ja toinen vaaleaihoisen. Näin ollen on mahdollista, että Tiinan perheenjäsenet voisivat tulla myös eri

kulttuuritaustoista, jolloin voitaisiin puhua myös kahden kulttuurin perheestä. Tiinan perheessä näkyy Pesosenkin (2015) tekemä intersektionaalisuuteen viittaava huomio lastenkirjallisuuden kehityksessä 2000-luvulla, kun erilaiset moninaisuuden luokat sekoittuvat ja näkyvät rinnakkaisina toisiinsa nähden.

Norosen ja Kivelän Täysin hulluja satuja -kirjassa seikkailevan Kakkakikkareen kaverin Veikon sateenkaariperhe esiintyi kirjassa myös Pesosen (2015 ja 2017) hyväksi toteamalla tavalla, eli sivumennen ja tekemättä siitä huomioin keskipistettä.

”Veikko: - - Minkä merkinen sun tädin auto on? Mun äitien nimet on Sanni ja Marja. Onko sulla oma huone? - - Nyt äidit tuli, moikka! Veikko pölätti.” (Noronen & Kivelä, Täysin hulluja satuja. 2022. s. 16.)

Sekä Parvelan että Norosen ja Kivelän kirjoissa esiintyneissä sateenkaariperheissä oli kaksi äitiä. Se kuvastaa myös sateenkaariperheiden rakennetta Suomessa, kahden isä muodostamia perheitä on huomattavasti vähemmän verraten kahden äidin perheisiin, kuten myös kappaleessa 2.2.1 Sateenkaariperheet todettiin.

Havukaisen ja Toivosen Tatu ja Patu - kovaa menoa kiskoilla -kirjan kuvituksessa ja osittain kirjallisessakin tekstissä esiintyy oletettavasti kahden isän muodostama sateenkaariperhe. Perhesuhteita ei kuitenkaan kirjassa määritellä, muutoin kuin toiseen mieheen viittaavalla lapsen huomautuksella.

”Iskä, mentäis useammin junalla, täällä on niin kivaa!” (Havukainen & Toivonen, Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla. 2020. s. 31).

Kuva 3. Sateenkaariperhe junassa. Havukainen & Toivonen, Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla. 2020. s.32.)

Kuvituksen mukaan kaksi miestä ja kaksi lasta pelaa yhdessä korttia junan neljän hengen pöytäryhmässä, johon myös Tatu ja Patu liittyvät. Lapsista toinen on kuvattu ulkonäöllisesti muistuttamaan toista miestä, ja toinen taas toista ja siksi oletan, että kumpikin mies on ainakin toisen lapsen isä. Voi kuitenkin olla myös, että sateenkaariperheen sijasta kyseessä on jäseniä kahdesta eri perheestä.

Joka tapauksessa kaikkien näiden perheen esittäminen kuvituksessa ja tarinoissa tukee Aarnion ym. (2020) mainitsemaa sateenkaariperheiden toivetta lisätä tietoa perheiden moninaisuudesta. Vaikka perheet eivät olleet kirjoissa kovin näkyvästi esillä, ne voivat toimia rehellisen ja autenttisia keskusteluja perheiden moninaisuudesta, kuten Garces-Bacsal (2022) nosti artikkelissaan yhdeksi kuvakirjojen mahdollistamaksi asiaksi.

5.4 Uusperheet

Norosen kirjoittaman Supermarsu-kirjasarjan päähenkilön Emilian perhe on uusperhe. Emilian perhe esitellään Supermarsun rohkeuskirjan (2018) alusta löytyvässä henkilökaaviossa, perheeseen kuuluu Emilia, äiti ja äidin puoliso Pertti sekä isä ja isän puoliso Anneli. Emilia kutsuu äitinsä ja isänsä uusia puolisoita heidän etunimillään. Emilian suhde äitiin, isään ja kirjassa esiintyvään äidin uuteen puolisoon Perttiin kuvataan lämpimänä ja huolehtivaisena. Alla olevassa lainauksessa isä antaa Emilialle elämänohjeita ja kuvassa Emilian, äidin ja Pertin arjen askareita ja kohtaamisia.

” - - Mutta kuule, Emilia. Ihan turha jännittää muita ihmisiä. Kukaan ei ole sinua parempi, etkä sinä ole muita parempi. Tee aina mitä haluat ja mitä sydän sanoo, niin huomaat, että ihmiset ovat puolellasi.” (Noronen, Supermarsun rohkeuskirja. 2018. s. 50.)

Kuva 4. Emilia, äiti ja Pertti. (Noronen, 2018. *Supermarsun rohkeuskirja*. Kuvitus Terese Bast. s. 63)

Tämän kirjan perusteella voidaan olettaa Emilian ja Pertin sekä Emilian äidin ja Pertin välisten suhteiden olevan hyviä. Jensen ja Ganong (2020) osoittivat näiden suhteiden laadun olevan perheen toimivuuden, vakauden ja hyvinvoinnin perusta. Kirjassa ei myöskään esiintynyt minkäänlaista stigmaa tai negatiivista asemaa Emilian uusperheettä kohtaa, joka Saint-Jacquesin ja kumppaneiden (2020) tutkimuksen mukaan ainakin Kanadassa leimaisi uusperheitä.

Sijoitin myös Norosen ja Kivelän Täysin hulluja satuja -kirjassa esiintyvän Vuokko-vauvan perheen uusperheeksi. Vuokon äiti ja veli esiintyivät kertomuksissa, mutta oletettu isä mainittiin vain Vuokon äidin Lauran lausahduksessa etunimellä, joten kyseessä voisi olla äidin miesystävä tai Vuokon isäpuoli.

”Laura: Me alettiin just katsoa Maken kanssa sitä poliisisarjaa, jossa poliisit on öisin susia. Ihan jees!” (Noronen & Kivelä, Täysin hulluja satuja. 2022. s. 32.)

Koska olin lukenut myös aiemminkin Norosen ja Kivelän kirjoittamia samaan kirjasarjaan kuuluvia kirjoja, joissa Vuokko seikkailee, minulla oli muistikuva, ettei Make ole Vuokon isä. Tarkistin Vuokon perheen Hurjan hulluja satuja -kirjasta (2023). Siellä Vuokon äiti mainitsee Maken entisenä seurustelukumppaninaan.

”Vuokon äiti Laura: Olen joskus seurustellut Maken kanssa. - - ” (Noronen & Kivelä, Hurjan hulluja satuja. 2023. s. 78.)

Luokittelin Vuokon perheen tässä tutkimuksessa siis äidin, isäpuolen ja lapsien muodostamaksi uusperheeksi, koska mielestäni Laura äidin mainitsema yhteinen sarjan seuraaminen viittaa samassa taloudessa asumiseen. Vuokon perhe ei kuitenkaan lisää uusperheiden näkyvyyttä lastenkirjoissa, koska perheroolit jäävät pitkälti lukijan pääteltäviksi tai vaativat tutustumista kirjasarjan muihin osiin.

Kuvituksen perusteella Vuokon perheessä voisi kuitenkin olla myös kahden kulttuurin perhe, koska sekä Vuokko että Vuokon isovelji Tuomo ovat kuvattu tummaihoisina. Perheen kulttuuria ei kuitenkaan tuotu esille. Toisaalta juuri tämä sekä Vuokon ja Tuomon suomalaiset nimet luovat kuvaa Suomesta, jossa moninaisuus on osa yhteiskuntaa ja suomalaisuutta, kuten Pesonen (2015) nosti tutkimuksessaan esiin.

5.5 Adoptioperheet

Kahdessa kirjassa esiintyi oletetusti adoptioperhe ja molemmissa se oli päähenkilön perhe. Kummassakin tapauksessa lapsen huoltajana oli täti, jolla viitattiin äidin tai isän sisareen. Kummassakaan kirjassa biologisten vanhempien puuttumisesta ei käsitelty. Kirjat eivät tuoneet esiin myöskään adoptoidun lapsen identiteettiä muovaavaa erilaisuuden tunnetta, jonka Compton (2016) mainitsi. Tämä voi tosin johtua siitä, että molemmissa perheissä lapsen huoltaja on biologisen vanhemmat sukulainen ja lapsi elää samassa maassa ja kulttuurissa kuin mihin hän on syntynyt.

Sinikka Nopolan ja Tiina Nopolan Risto Räppääjä ja lapsenvahti (2022) kirjassa Risto elää tätinsä Rauha Räppääjän kanssa. Rauha-täti on ollut Riston huoltaja Riston vauva-ajasta saakka. Rauha kuvataan rakastavana ja huolehtivaisena huoltajana.

”Ei enää koskaan, kertoi Rauha. - Elvin mielestä minä olin liian lepsu kasvattaja. - - ” (Nopola & Nopola, 2022. Risto Räppääjä ja lapsenvahti.)

Toinen adoptioperhe oli Norosen ja Kivelän Täysin hulluja satuja (2022) kirjassa seikkailevan Kakkakikkareen perhe. Myös Kakkakikkareen täti kuvattiin luonnollisena äitihahmona.

6 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoite oli tutkia sitä, millaisia perhetyyppejä Suomen suosituimmissa lastenkirjoissa esiintyy. Kuten johdannossa jo mainittiin, lastenkirjolla on erityinen rooli kasvatuksellisena kirjallisuutena ja uutta kohti suuntaavana taidemuotona, jolla on mahdollista käsitellä ajankohtaisia yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä (Jokilaakso, 2022). Tämän tutkimuksen mukaan Suomen suosituimmat lastenkirjat vuodelta 2022 sisältävät perheiden moninaisuutta ja ne esittävät erilaisia perhetyyppejä luonnollisesti ja arkipäiväisesti. Perhetyypit painottuvat kuitenkin kahden biologisen vanhemman sekä yhden vanhemman perhetyyppeihin, moninaisuutta kohdataan enemmän kuvituksen tai sivuhenkilöiden kautta.

Näissä tutkimukseen valikoituneissa lastenkirjoissa esiintyi kahden biologisen vanhemman perheitä, yhden vanhemman perheitä, sateenkaariperheitä, uusperheitä ja adoptioperheitä. Päähenkilön perhe oli useimmiten kahden biologisen vanhemman tai yhden vanhemman muodostama perhe. Kuvitus toi moninaisuutta myös osaan edellä mainituista perheistä. Etenkin kuvituksen tuoma lisä kirjoissa näkyvään moninaisuuteen oli linjassa Pesosen (2015) tuloksen kanssa, jonka mukaan lastenkirjallisuudessa Suomi esitetään monikulttuurisena maana. Kuitenkin, vaikka tässä tutkimuksessa tutkitut 12 suosittua lastenkirjaa sisälsivät viittä erilaista perhetyyppiä, jäi vielä moni perhetyyppi huomiotta. Osa tutkituista kirjoista vihjasi, pääosin kuvituksellaan, kahden kulttuurin perheeseen tai perheenjäsenten vammoihin tai sairauksiin, mutta esimerkiksi näiden perheiden näkyvyyttä lastenkirjallisuudessa nämä kirjat eivät mielestäni lisänneet.

Yksi tutkimuksen tulos on myös, että suosituimpien kirjojen listoille eivät ylettäneet esimerkiksi PIKI-kirjastojen (PIKI, 2022.) suosittemat moninaisuutta sisältävät kirjat. Tämä voisi viitata siihen, että lastenkirjojen sisältämä moninaisuus ei ohjaa kirjojen valintaa suurimmalla osalla lastenkirjojen lukijakunnasta. Kuitenkin lähes kaikki tähän tutkimukseen valikoituneet kirjat

sisälsivät perheiden moninaisuutta, joten tästä voisi tehdä päätelmän, että lastenkirjallisuudessa on herätty perheiden moninaistumiseen laajemmallakin rintamalla.

Aiemmin todettiin myös, että koulun oppikirjat eivät sisällät kovinkaan paljon moninaisuutta (Sateenkaariperheet ry). Oppikirjojen sisältämän moninaisuuden lisääntymistä odotellessa, opettajalla on kuitenkin vapautta käyttää itse valitsemaansa kirjallisuutta opetuksessa. Tämän tutkimuksen mukaan lapset ovat todennäköisesti kohdanneet jonkin verran moninaisuutta lastenkirjoja lukemalla ja tutkimalla, mutta opettaja voi tuoda luokkahuoneeseen myös enemmän moninaisuutta sisältäviä kirjoja. On kuitenkin tärkeää perehtyä kirjoihin ja siihen, miten moninaisuus tuodaan niissä esille, koska kuten Pesonen (2015) mainitsi, hyvistä aikeista huolimatta osa kirjallisuudesta sortuu vahvistamaan toiseuttamista ja uhriutumista.

Koska tämän tutkimuksen mukaan suosituimmatkin lastenkirjat sisältävät runsaasti perheiden moninaisuutta, ne mahdollistavat myös kotona erilaisiin perhetyyppeihin tutustumisen luonnollisena osana yhteiskuntaamme. Varsinkin kuvituksen tutkiminen yhdessä lapsen kanssa voi mahdollistaa myös tärkeitä keskusteluja lapsen ja huoltajan välillä moninaisuuden arvostamisesta.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on julkaissut ohjeen hyvään tieteelliseen käytäntöön, jonka keskeisten lähtökohtien mukaan toteutin tutkimukseni. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) mainitsee tällaisiksi käytännöiksi muun muassa tulosten rehellisen, huolellisen ja tarkan merkitsemisen, olennaisten havaintojen huomioimisen sekä niiden mahdollisimman tarkan analysoimisen tuloksissa ja johtopäätöksissä. Näin pyrin toimimaan myös tätä tutkimusta tehdessäni. Tutkimuksen tulokset on esitetty ja arvioitu rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti ja olen huomioinut tuloksissa ja johtopäätöksissä kaikki olennaiset havainnot ja pyrin analysoimaan ne mahdollisimman tarkasti irrottamatta niitä kirjan kontekstista.

Tutkimuksen lopputulokseen vaikuttaa vahvasti valittu lastenkirjallisuus. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa esimerkiksi se, että osa luetuimpien kirjojen listoista sisälsi myös nuortenkirjoja, jotka erottelin lastenkirjoista itse

määrittelemien kriteereiden perusteella. Näin ollen joku toinen tutkija olisi voinut päätyä valitsemaan aineistoksi eri kirjoja. Kaikki valitsemani kirjat olivat myös uusia tai uudehkoja. Vuoden 2022 suosituimpien kirjojen listoille oli päätyneet eniten uusia kirjoja, jota varmasti selittää esimerkiksi samaa kirjasarjaa aiemmin lukeneiden kiinnostus uuteen osaan. Bookbeatin lista otti huomioon vain vuonna 2022 julkaistut kirjat, joka tietenkin selittää osaltaan uusien kirjojen päätymistä aineistoksi. Bookbeatin ja Storytelin listat huomioivat myös vain äänikirjoina kuunnelluimmat kirjat, joten ne jättivät e-kirjoina luetut kirjat ulkopuolelle.

Tutkimuksen aineiston rajaamiseen käyttämäni vuoden 2022 suosituimpien lastenkirjojen listat erosivat toisistaan paljon. Esimerkiksi kustantajien myydyimpien lastenkirjojen kolmesta eniten myydystä kirjoista yksikään ei yltänyt Tampereen tai Ylöjärven kirjastojen sadan lainatuimman kirjan listalle tai äänikirjapalveluiden 10 suosituimman kirjan listalle. Keskenään kirjastojen listoilta taas löytyi paljon samoja kirjoja, kuten myös äänikirjapalveluiden. Tästä herää kysymys, että olisiko tutkimus tuonut todenmukaisempaa kuvaa tutkimalla esimerkiksi vain kirjastojen, äänikirjapalveluiden tai kustantajan mukaan suosituimpia kirjoja.

Jäin pohtimaan sitä, miksi kustantajien lista oli niin erilainen. Ehkä yksi vaikuttava asia on, että omaksi tai lahjaksi halutaan ostaa suomalaisia klassikoita, kuten listalta löytyvät Mauri Kunnakset tai tietokirjoja, kuten Oppi & Ilo -sarjan kirjat. Äänikirjapalveluiden listat koostuivat pääosin uusista kirjoista ja samoin myös kirjastojen listoilla monen kirjasarjan lainatuin kirja oli uusin. Kuluttajien valintapäätöksiin vaikutetaan aina myös esimerkiksi kirjastojen tai kirjakauppojen esillepanoilla, kirjojen markkinoilla ja äänikirjapalveluiden tarjoamalla ”inspiraatiota” tai ”sinulle sopivia kirjoja” suosituksilla.

Sekä Tampereen että Ylöjärven kirjastojen listoja hallitsi Havukaisen ja Toivosen Tatu ja Patu kirjasarja. Tähän vaikuttavaksi asiaksi Ylöjärven pääkirjaston työntekijä mainitsi heillä olevan niitä myös eniten, joten kirjoja on paljon myös lainattavissa. Toisaalta niteiden määrä kertoo myös kirjasarjan kysynnästä. Lainatuimpien kirjojen lista voisi olla kuitenkin erilainen, jos niteiden määrä olisi vähäisempi.

Valitsin jokaiselta listalta kaksi suosituinta kirjaa, jotka kuuluivat eri kirjasarjaan kuin jo aiemmin valitut kirjat. Määritin itse järjestyksen kirjojen valitsemiseen eri listoilta, aloitin kustantajien listalta ja etenin äänikirjapalveluiden

listojen kautta kirjastoihin. Muuttamalla kirjojen valinnan järjestystä analysoitavaksi olisi taas päätyntä eri kirjoja. Näin jälkeinpäin ajatellen suosituimmat kirjat olisi voinut löytyä luotettavammin eri listoja yhdistellen ja valikoiden ne kirjat, jotka esiintyvät jokaisella listalla.

Tiedostan myös oman tulkintani tutkijana vaikuttavan myös tekstien ja kuvien analysointi vaiheessa. Jotta tutkimus olisi mahdollisimman luotettava, pyrin poimimaan aineistosta kaikki perheeseen viittaavat ilmaukset ja kuvitukset. Mielestäni luotettavuutta lisää myös se, että kerroin avoimesti, jos perhetyyppiä ei määritelty kirjassa tarkasti. Poimin löytämilleni perheille myös perustelut teksteistä tai kuvituksesta ja esitin ne tulosten tarkastelussa.

6.2 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessani koin tarpeelliseksi tutkia aihetta vielä lisää. Mielestäni luetuimpien lastenkirjojen perheiden moninaisuuden näkökulma on tärkeä, mutta aineiston voisi rajata koskemaan esimerkiksi suosituimpia kirjasarjoja. Kokonaista kirjasarjaa tutkiessa henkilöiden perheistä saisi kattavamman kuvan. Toisaalta useamman vuoden suosituimpien kirjojen lista voisi tuoda myös mielenkiintoista lisää tutkimukseen, kun aineistoksi päätyisi myös vanhempia kirjoja, jotka ovat säilyttäneet suosionsa. Kiinnostavaa olisi tutkia myös esimerkiksi päiväkotiryhmien tai luokkahuoneiden sisältämien kirjojen moninaisuutta.

Lastenkirjallisuudesta tehtyjen tutkimusten pohjalta tehty kirjallisuuskatsaus laajentaisi mahdollisesti näkökulmia tästä aiheesta. Tätä tutkimusta tehdessäni törmäsin useaan moninaisuutta lastenkirjallisuudessa käsittelevään suomalaiseen sekä kansainväliseen tutkimukseen. Mielenkiintoista olisi verrata myös suomalaisen lastenkirjallisuuden sisältämää moninaisuutta muiden maiden tilanteeseen.

LÄHTEET

- Aarnio, K. (2020). Sateenkaariperheiden lasten suhteet vanhempiinsa ja ystäviinsä. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.) *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Gaudeamus.
- Aarnio, K., Kallinen, K., Kylmä, J., Solantaus, T. & Rotkirch, A. (2017). *Sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi ja kokemukset*. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 62/2017. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/11/fa6803ca-sateenkaariperheiden-lapset-ja-nuoret.pdf>
- Aarnio, K., Lahti, A., Kerppola, J. & Moring, A. (2020). Johdanto: Moninaisia perheitä ja läheisiä sateenkaaren alla. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.) *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Gaudeamus.
- Adoptioperheet. (2022). Adoptiolapsi koulussa – Kuinka tuen adoptoitua koulussa?. https://www.adoptioperheet.fi/wp-content/uploads/2022/12/adoptiolapsi_koulutiella_tulostattava_opas.pdf [Viitattu 24.4.2023]
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Autonen-Vaaraniemi, L. (2022). FAMILY PROFESSIONALS' ATTITUDES AND STANCE-TAKING ON POST-DIVORCE FATHERHOOD: A QUALITATIVE ATTITUDE APPROACH. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 13(1), 56-81. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs131202220658>
- Compton, R. (2016). *Adoption Beyond Borders – How International Adoption Benefits Children*. Oxford University Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Faurie, M. & Kalliomaa-Puha L. (2010). Jääkaappi, osoite vai sukuside? Perheen määritelmät sosiaalilainsäädännössä. Teoksessa U. Hämäläinen

- & O. Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helda.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17471/Perhepiirissa.pdf>
- Ganong, L., Coleman, M., Chapman, A., & Jamison, T. (2018). Stepchildren Claiming Stepparents. *Journal of Family Issues*, 39(6), 1712–1736.
<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/0192513X17725878>
- Garces-Bacsal, R. M. (2022). Diverse books for diverse children: Building an early childhood diverse booklist for social and emotional learning. *Journal of Early Childhood Literacy*. 22(1). 66-95. DOI: 10.1177/1468798420901856.
- Gonen, Mubecce; Dursun, Aylin; Topcu Bilir, Zeynep; Tarman, Ilknur ja Nur, Imray. (2015). A Study on the Depiction of Disability in Illustrated Story Books. *Revista De Cercetare Si Interventie Sociala vol. 50*. 275–292.
https://www.researchgate.net/publication/283465324_A_study_on_the_depiction_of_disability_in_illustrated_story_books
- Hakovirta, M., Salin, M. & Haataja, A. Onnistuuko lasten kasvatusta yksin? Suomalaisten mielipiteet yksinhuoltajavanhemmista. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste. *Laulu 573 566 perheestä – Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvull.* (s. 268–287).
- Jensen, T. M., & Ganong, L. H. (2020). Stepparent–Child Relationship Quality and Couple Relationship Quality: Stepfamily Household Type as a Moderating Influence. *Journal of Family Issues*, 41(5), 589–610.
<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/0192513X19881669>
- Jokilaakso, T. (2022). Kerrottu lapsuus – Lapsi- ja nuorisokuvausten tutkimus 2000-luvulla. Teoksessa K. Laaksonen (toim.), *Johdatus lastenkirjallisuuden tutkimukseen* (s. 7–25).
- Juhila, K. (2021a) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mitaon-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>. [Viitattu 31.03.2023.]
- Juhila, K. (2021b) Teemoittelu. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavanvalinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>. [Viitattu 12.04.2023.]

- Karkulehto, S., Saresma, T., Harjunen, H., & Kantola, J. (2012). Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus*, 25(4), 17–28.
- Kipilä, J. (2011) Opettaja seksuaalisen ja sukupuolisen moninaisuuden äärellä. Teoksessa L. Tuovinen, O. Ståhlström, J. Nissinen & J. Hentilä (toim.) *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. (s. 260–270.). Gaudeamus.
- Lipasti, L. & Pietiläinen, M. (2020, 19. syyskuuta) Sateenkaariperheiden määrä kasvaa – osa perheistä jää tilastoissa yhä piiloon. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/sateenkaariperheiden-maara-kasvaa-osa-perheista-jaa-tilastoissa-yha-piiloon/>
- Monimuotoiset perheet verkosto. (2021). Monimuotoiset perheet varhaiskasvatuksessa – Opas kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille. <https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2021/10/Opas-varhaiskasvattajille.pdf>
- Monimuotoiset perheet -verkosto. Sanasto. <https://monimuotoisetperheet.fi/ammattilaisille/sanasto/> [Viitattu 16.4.2023]
- Moring, A. (2013) *OUDOT PERHEET – NORMEJA JA IHANTEITA 2000-LUVUN SUOMESSA*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto] Helda. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39269/oudotper.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nieminen, M. (2022). Kuvakirjaa tutkimassa. Teoksessa K. Laaksonen (toim.), *Johdatus lastenkirjallisuuden tutkimukseen* (s. 27–39).
- Pesonen, J. (2015) MULTICULTURALISM AS A CHALLENGE IN CONTEMPORARY FINNISH PICTUREBOOKS – REIMAGINING SOCIOCULTURAL CATEGORIES. [Väitöskirja, University of Oulu]. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526210209.pdf>
- Pesonen, J. (2017). Monikulttuurisuudesta Tatun ja Patun Suomessa: Kansallista tarinaa rakentamassa vai uudenlaista suomalaisuutta tuottamassa?. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti*, 2017(3), 38–55. <https://doi.org/10.30665/av.66380>
- PIKI. (2022, 1. helmikuuta). Kirjatin perhelukudiplomi: Moninaisuus. PIKI-kirjastot.

<https://piki.finna.fi/List/1033227?sort=id+desc&filter%5B%5D=lists%3A%21033227%22> [Viitattu 26.4.2023]

- Pitkäranta, A. (2014). Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä, Työkirja ammattikorkeakouluun. e-Oppi Oy.
- Rastas, A. (2013). Johdanto. Kirjoja kaikille lapsille! Teoksessa A. Rastas (toim.) *Kaikille lapsille. Lastenkirjallisuus liikkuvassa, monikulttuurisessa maailmassa.* (s. 7–23.)
https://www.academia.edu/37333245/Johdanto_Kaikille_lapsille_Lastenkirjallisuus_liikkuvassa_monikulttuurisessa_maailmassa_pdf
- Ritala-Koskinen, A. (2003). (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.). *Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä.* (s. 121-139). Gaudeamus.
- Saint-Jacques, M.-C., Godbout, É., & Ivers, H. (2020). People's Opinions and Stereotypes about Stepfamilies. *Journal of Family Issues*, 41(11), 2136–2159. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/0192513X19896060>
- Sateenkaariperheet ry. (n.d.). Sateenkaariperheet varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Opas kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille.
https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2020/01/Varhaiskasvatus_ja_koulu.pdf [Viitattu 31.3.2023]
- Suomen kustannusyhdisty. (2023, 24. tammikuuta). Suomen myydyimmät kirjat 2022. <https://www.kustantajat.fi/media/bestsellerit-verkkoon-2022.pdf> [Viitattu 24.2.2023]
- Tasa-arvoinen varhaiskasvatus. (2021). Lisää aiheesta 'Tarinoita lapsille – kenen ehdoilla?'. *Opetus- ja kulttuuriministeriö.* <http://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/kieli-ja-vuorovaikutus/tarinoita-lapsille-kenen-ehdoilla/lisaa-aiheesta-tarinoita-lapsille-kenen-ehdoilla/> [Viitattu 14.04.2023]
- Tilastokeskus. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat. Perheet perhetyypin mukaan, 1992-2021.
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_perh/statfin_perh_pxxt_12c2.px/table/tableViewLayout1/ [Viitattu 14.04.2023]

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnätetyön osana ja teksilajina*. Art House.
- Vuori, J. (2021) Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> [Viitattu 12.04.2023.]
- WHO. (2010). *Seksuaalikasvatuksen standartit Euroopassa - Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille*. BZgA. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LIITTEET

Liite 1: Aineiston ryhmittely

Kirja	Kirjotetussa tekstissä esiintyvät perheet	Kuvituksessa esiintyvät perheet	Muita huomioita tai lainauksia.
<p>Mauri Kunnas – Pippendorfin kirjavat kummitukset Otava (2022).</p>	<p>Äiti, isä, lapsi/lapsia (1): Kummituperhe (päähenkilöt): äiti, isä ja kolme lasta, mummo ja vaari</p> <p>Yhden vanhemman perhe (1): Rouva Isaksson ja kolme lasta. Perhettä ei määritelty tarkasti.</p>	<p>Paljon erilaisia hahmoja yhdessä, ei selkeitä perheitä.</p>	<p>Kummituksille lisätty sukupuolittuneita asusteita. Mummolla, äidillä ja tyttäreillä käsilaukkuja, koruja, hellehattu, poninhäntä, poskipunaa, pitelee hameen helmaa. Lisäksi vain naispuolisilla silmäripset. Vaarilla, isällä ja pojalla silinterihattu, lippis vinottain päässä, kravatti, kävelykeppi.</p>

<p>Paula Noronen – Supermarsun rohkeuskirja. Tammi (2018).</p>	<p>Uusperhe (1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Emilia (päähenkilö), äiti ja Pertti. Isä ja Anneli. Emilia on tekemisissä kummankin vanhemman kanssa <p>Äiti, isä, lapsi/lapsia (1)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rasva-Antero, äiti, isä. 	 <p>Kuva: Emilia, äiti ja Pertti. S. 63.</p>	<p>Emilia Rasva-Anterolle: ”Kerran menin teidän talon ohi ja näin, kun sinä huusit omassa huoneessasi: Isä, äiti, liian pimeää! Pelottaa!” (s.20)</p>
<p>Paula Noronen & Minna Kivelä – Täysin hulluja satuja. Tammi (2022).</p>	<p>Adoptioperhe (1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kakkakikkare (päähenkilö) ja tati. <p>Sateenkaariperhe (1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veikko ja kaksi äitiä. <p>Yhden vanhemman perhe (5):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kakkakikkareen serkut: äiti ja kaksi lasta - Pyy (päähenkilö) ja äiti. Perhettä ei määritelty tarkasti. 	<p>Vuokko ja Vuokon isovelji Tuomo tummaihoisia (Vauvat pilaavat kevätjuhlan)</p> <p>Kuva: Vuokko ja Keke huvipuistossa.</p> <p>Kuvituksessa taustalla pyörätuolissa ihminen.</p>	<p>Veikko: ”--Minkä merkkinen sun tädin auto on? Mun äitien nimet on Sanni ja Marja. -- Nyt äidit tuli, moikka! Veikko pölötti.” (s.16)</p> <p>”Laura: Me alettiin just katsoa Maken kanssa sitä poliisisarjaa, jossa poliisit on öisin susia. Ihan jees!” (Noronen & Kivelä, 2022. s.32.)</p> <p>Vuokon perheen määrittelyn tueksi</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Oravaveljekset (päähenkilöt): äiti ja lapset. Perhettä ei määritelty tarkasti. - Supisten perhe, äiti ja lapset. Perhettä ei määritelty tarkasti. - isä ja tuplavainut. Perhettä ei määritelty tarkasti. <p>Äiti, isä ja lapsi/lapsia (4):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Keken (päähenkilö) perhe - Rage-Raijan (päähenkilö) perhe - Jeren (päähenkilö) perhe - Lapsinero-Timpan (päähenkilö) perhe <p>Uusperhe (1):</p>		<p>lainaus kirjasarjan seuraavasta osasta: "Vuokon äiti Laura: Olen joskus seurustellut Maken kanssa. - - "</p> <p>(Noronen & Kivelä, Hurjan hulluja satuja. 2023. s. 78.)</p>
--	---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Vuokon (päähenkilö) perhe: äiti, Make ja lapset Vuokko ja Tuomo 		
Sinikka Nopola & Tiina Nopola – Risto Rappääjä ja lapsenvahti. Tammi (2022).	Adoptioperhe (1): <ul style="list-style-type: none"> - Risto (päähenkilö) ja Rauha-täti 		<p>Kirjassa esiintyi myös yksin elävä aikuinen Lennart sekä oletettavasti yksin elävä aikuinen Elvi-täti.</p> <p>”Ei enää koskaan, kertoi Rauha. - Elvin mielestä minä olin liian lepsu kasvattaja. - - ”</p>
Arttu Unkari & Kai Vaalio – Isämies ja hyytävä hypnoosi. Otava (2022).	Äiti, isä ja lapsi/lapsia (1): <ul style="list-style-type: none"> - Isämiehen perhe (päähenkilöt) 	Eeli (päähenkilö) sekä opettaja ja monet muut sivuhenkilöistä tummaihoisia. Tehtaanomistaja pyörätuolissa	
Timo Parvela – Ella ja kaverit kansankynttilöinä. Tammi (2022).	Äiti, isä, lapsi/lapsia (5): <ul style="list-style-type: none"> - Ellan (päähenkilö) perhe - Paten perhe - Sampan perhe - Hannan perhe 	Tiinan toinen äiti tummaihoinen.	<p>Sampan isä ollut vakavasti sairas, jonka seurauksena hän ei voi enää puhua.</p> <p>“- Minun äitini tietää takuulla enemmän.</p>

	<p>- Tuukan perhe</p> <p>Sateenkaariperhe (1):</p> <p>- Tiinan perhe: kaksi äitiä ja isä. Asuu vuoroviikoin äitien ja isän luona.</p> <p>Yhden vanhemman perhe (1):</p> <p>- Pukari ja isä. Perhettä ei määritelty tarkasti</p>		<p>Hän on töissä rakennuksilla, Tiina sanoi.</p> <p>- Minä luulin, että sinun äitisi on töissä kauneussalongissa? minä hämmästyin. - Niin onkin, mutta se on toinen äiti, Tiina täsmensi. -Onko sinulla siis kaksi äitiä? minä halusin tietää. -On nykyisin.</p> <p>- Montako isää sinulla on? Pate kysyi. -Vain yksi. Minä asun hänen luonaan joka toinen viikko, Tiina selitti. Se kuulosti meistä tosi jännittävältä, paitsi Sampasta, joka rupesi itkemään, koska hänellä oli vain yksi äiti."</p>
<p>Nickelodeon - Hyvää yötä pentupoppoo, Ryhmä Haun iltasatukirja. Otava (2022).</p>	<p>Perhesuhteet jäävät epäselväksi:</p> <p>- Allin apinaperhe. Neljä suunnilleen</p>	<p>Hyljeperhe taustalla: miesmäinen ja naismainen hylje käsikkäin, ja pieni hylje vieressä.</p>	

	<p>Apinaperhe: ei sukupuolia tai perherooleja erotettavissa.</p>		
<p>Pipsa ja unen lähtölaskenta. Otava (2021).</p>	<p>Äiti, isä, lapsi/lapsia (1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pipsa Possun perhe (päähenkilöt) 		
<p>Aino Havukainen ja Sami Toivonen – Tatu ja Patu – kovaa menoa kiskoilla. Otava (2020).</p>	<p>Yhden vanhemman perhe (1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tatun ja Patun (päähenkilöt) aikuiset veljekset, äiti <p>Sateenkaariperhe (1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Junassa kaksi miestä ja kaksi lasta pelaavat yhdessä korttia. Toinen lapsi muistuttaa toista miestä ja toinen toista miestä. Perhettä ei kuitenkaan määritellä mitenkään 	<p>Kuvituksessa paljon ihmisiä omilla porukoissa, joiden voi ajatella olevan perheitä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yhden vanhemman perheitä: äiti ja lapset - Yhden vanhemman perheitä: isä ja lapset - Äiti, isä ja lapsi/lapsia - Ihonvärittään moninaisia perheitä - pariskunta, joista toinen pyörätuolissa, opaskoira. 	<p>”Äiti asuu Outolassa” äiti ei kuitenkaan näy kuvituksessa tai kertomuksessa.</p>

	 <p>Kuva: Perhe junassa. s. 32</p>	 <p>Kuva: Perhe juna- asemalla s.8</p> <p>Kuva: perhe juna- asemalla. S.9</p>	
<p>Anneli Kanto – Paavo Virtanen ja tauti. Karisto (2021).</p>	<p>Äiti, isä, lapsi/lapsia (1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paavo Virtasen (päähenkilö) perhe 		<p>Kirjassa tuodaan esiin allergioita ja sairauksia yms.</p> <p>”Vilmalla on laktoosi-intoleranssi. Kastehelmi on allerginen kalalle.”</p> <p>”Paavon kaverilla Joonalla on keliakia.”</p> <p>”Naapurin Sarilla on erikoinen tauti. Sen nimi on di-a-be-tes. Sarin pitää olla tarkka syömis-</p>

			kanssa ja hänellä on lääkkeitä.”
Aino Havukainen ja Sami Toivonen – Veera ja keittiöpuuhat, Otava (2014).	Kertomus ei sisällä perheitä kirjoitetussa tekstissä.	Kuvituksessa mies ja lapsi, mutta perhettä ei määritellä.	
Troll – Mestarietsivä Peppunen. Nemo (2015).	kertomuksessa ei esiinny perheitä.	Kuvituksessa näkyy lapsia yhden aikuisen kanssa. (sekä miesettä naismaisia aikuisia)	
Yhteensä kaikissa kirjoissa	Äiti, isä, lapsi/lapsia: 14 kpl Yhden vanhemman perheet: 8 kpl (6 äitiä ja 2 isää) Sateenkaariperheet: 2 kpl Adoptioperheet: 2 kpl Uusperheet: 2 kpl	Kuvituksessa esiintyviä perheitä: Äiti, isä, lapsi/lapsia Äiti, lapsi/lapsia Isä, lapsi/lapsia Muuta perheiden moninaisuuteen viittaavaa: - Pariskunta, joista toinen pyörätuolissa, opaskoira - Pariskunta ja lapsi, jotka ihonväriltään moninaisia.	

Liite 2: Kirjalistat

Kustantajat: <https://www.kustantajat.fi/media/bestsellerit-verkkoon-2022.pdf>

Listalle yhdistetty kotimainen ja käännetty lastenkirjallisuus. Järjestys myytyjen kirjojen perusteella.

Kunnas, Mauri – Pippendorfin kirjavat kummitukset, Otava (26 400 kpl)

Noronen, Paula – Supermarsun rohkeuskirja, Tammi (25 000 kpl)

Kallioniemi, Tuula – Rapiseva reppu, Karisto (21 200 kpl)

Kinney, Jeff – Neropatin päiväkirja: Pyhä jysäys, WSOY (19 800 kpl)

Taplin, Sam - Älä kutita possua 1-2 v, Sanoma Pro OY (11 200 kpl)

Kallio, Maaret - Välillä olet varpuseni, WSOY (9 300 kpl)

Silitä ja tutustu! Eläinystävät, Oppi&ilo / Sanoma Pro Oy (8 200 kpl)

Kunnas, Mauri – Joulupukin joululoma, Otava (6 700 kpl)

Nopola, Sinikka & Nopola, Tiina – Risto Räppääjä ja lapsenvahti, Tammi (6 500 kpl)

Chanfreau, Sofia & Chanfreau, Amanda – Kirahvin sydän on tavattoman suuri, Kustantamo S&S (6 000 kpl)

Storytel: <https://uutishuone.storytel.com/post/taman-vuoksi-lapsi-haluaa-saman-sadun-uudelleen-ja-uudelleen-ryh>

Lastenkirjat*:

Täysin hulluja satuja Minna Kivelä, Paula Noronen Lukija: Eero Ritala (Tammi)

Risto Räppääjä ja lapsenvahti Sinikka Nopola, Tiina Nopola Lukija: Paavo Kerosuo (Tammi)

Harry Potter ja viisasten kivi J.K. Rowling Lukija: Vesa Vierikko (Pottermore)

Maailman yksinäisin pieru Pete Riski Lukija: Eero Ritala (Tammi)

Ryhmä Hau - Hyvää yötä, pentupoppoo Useita tekijöitä Lukija: Mirjami Heikkinen (Otava)

Mun huikea elämä - Niko ja Santtu Niko Meuronen, Santeri Hänninen
Lukijat: Niko Meuronen, Santeri Hänninen (Otava)
Vitsipitsa - täytteenä Harri ja Petri FromTheBushes Juhana Salakari Lukijat:
Harri Väänänen, Petri Väänänen (Otava)
Ryhmä Hau - Pennut pelastavat salamatkustajan Useita tekijöitä Lukija:
Mirjami Heikkinen (Otava)
Pipsan kesäloma Useita tekijöitä Lukijat: Petteri Summanen, Puntti
Valtonen, Riitta Havukainen, Ursula Salo (Otava)
Harry Potter ja salaisuuksien kammio J.K. Rowling Lukija: Vesa Vierikko
(Pottermore)

*Luku perustuu kirjojen loppuun saakka kuunneltujen kappaleiden määrään
vuonna 1.1. 2022 - 31.12.2022.

BookBeat: <https://bamla.io/2023/01/16/bookbeatin-vuoden-2022-kuunnelluimmat-kirjat/>

Vuoden 2022 kuunnelluimmat: Lasten- ja nuortenkirjat

Täysin hulluja satuja – Paula Noronen, Minna Kivelä
Supermarsu ja karseat kuiskailijat – Paula Noronen
Nolo elämäni: Olisinpa tähtitoimittaja – Rachel Renée Russell
Matkani somen huipulle – Roni Back
Brisingr – Christopher Paolini
Esikoinen – Christopher Paolini
Nolo elämäni: Olisinpa ihastuttava – Rachel Renée Russell
Isämies ja hyytävä hypnoosi – Arttu Unkari
Ryhmä Hau – Hyvää yötä, pentupoppoo – Useita tekijöitä
Ella ja kaverit kansankynttilöinä – Timo Parvela

*Vuoden 2022 kuunnelluimmat kirjat, kirjailijat, lukijat ja sarjat, kuunneltuina tunteina Suomen BookBeatissa. Vuosittaisessa listauksessa huomioidaan suosituimmat 10 äänikirjaa neljästä kategoriasta: kotimainen kaunokirjallisuus, käännetty kaunokirjallisuus, tietokirjallisuus sekä lasten- ja nuortenkirjallisuus.

Listat on koostettu kaikista kirjoista, jotka ovat ilmestyneet BookBeatissa viimeisen 12 kuukauden aikana (1.11.2021 jälkeen).

Nexstory: <https://ohotv.fi/2023/01/09/tama-oli-vuoden-2022-kuunnelluin-kirja-nextoryssa/>

Suosituimmat kirjat 2022 (lapset)

Vitsipitsa – täytteenä Ella ja Helmi – Juhana Salakari (Otava)
Ryhmä Hau – Hyvää yötä, pentupoppoo – Useita tekijöitä (Otava)
Täysin hulluja satuja – Minna Kivelä, Paula Noronen (Tammi)
Pipsa ja unen lähtölaskenta – Useita tekijöitä (Otava)
Risto Räppääjä ja viimeinen tötterö – Sinikka Nopola, Tiina Nopola (Tammi)
Kani joka tahtoi nukahtaa – Carl-Johan Forssén Ehrlin (Otava)
Maailman yksinäisin pieru- Pete Riski (Tammi)
Neropatin päiväkirja: Isoveli isottelee – Jeff Kinney (WSOY)
Hulluja satuja – Minna Kivelä, Paula Noronen (Tammi)
Supermarsu ja karseat kuiskailijat – Paula Noronen (Tammi)

Tampereen kirjastot:

Nimeke	Tekijä	Lainamää
X Tatu ja Patu : kovaa menoa kiskoilla	Havukainen, Aino, sarjakuv.	244
Tatu ja Patu kesäleirillä	Havukainen, Aino, kirjoittaj	224
Tatu ja Patu, elämä ja teot	Havukainen, Aino, kirjoittaj	214
Tatu ja Patu, kauhea Hirviö-Hirviö ja muita outoja juttuja	Havukainen, Aino, kirjoittaj	194
Tatun ja Patun oudot aakkoset	Havukainen, Aino.	194
Tatun ja Patun ällistyttävä satukirja : kaikkien aikojen ensi	Havukainen, Aino, kirjoittaj	184
Tatun ja Patun avaruusseikkailu	Havukainen, Aino.	174
Tatu ja Patu Helsingissä	Havukainen, Aino.	154
X Neropatin päiväkirja. 16, Tähtilainesta /	Kinney, Jeff, kirjoittaja, kuvi	154
Tatu ja Patu etsivinä : tapaus Puolittaja	Havukainen, Aino, kirjoittaj	144
Tatu ja Patu päiväkodissa	Havukainen, Aino.	144
Neropatin päiväkirja. 14, Remppaa pukkaa /	Kinney, Jeff, kirjoittaja, kuvi	144
Neropatin päiväkirja. 15, Syvässä päässä /	Kinney, Jeff, kirjoittaja, kuvi	144
Tatu ja Patu supersankareina	Havukainen, Aino.	144
Pennut pelastavat robotin		
Neropatin päiväkirja. 3, Viimeinen oljenkorsi : Greg Heffle	Kinney, Jeff.	
Paavo Virtanen ja tauti	Kanto, Anneli, kirjoittaja.	
Tatun ja Patun oudot kojeet	Havukainen, Aino.	
Veera Virtanen ja kiusaaja	Kanto, Anneli, kirjoittaja.	
Tatu ja Patu työn touhussa	Havukainen, Aino.	
Hyvää yötä, pentupoppoo		

Ylöjärven kirjastot:

- ✕ Tatun ja Patun avarusseikkailu
- Tatu ja Patu kesäleirillä
- Tatu ja Patu supersankareina
- Tatun ja Patun kummat keksinnöt kautta aikojen
- ✕ Tatun ja Patun päivitetty Suomi
- Tatu ja Patu : kovaa menoa kiskoilla
- Tatu ja Patu, kauhea Hirviö-Hirviö ja muita outoja juttuja
- Tatun ja Patun outo unikirja
- Tatu ja Patu etsivinä : tapaus Puolittaja
- Tatu ja Patu, elämä ja teot
- Tatu ja Patu Helsingissä
- Tatun ja Patun oudot aakkoset
- Tatun ja Patun ällistyttävä satukirja : kaikkien aikojen ensimmäinen satukirja, jossa on käyttöo
- ✕ Veeran keittiöpuhat
- Tatu ja Patu päiväkodissa
- Tatu ja Patu työn touhussa
- Tatu ja Patu pihalla : käsikirja kaikille niille, joilla ei ole mitään tekemistä ja niille, jotka ovat j
- Tatu ja Patu, syömään! : käsikirja kaikille niille, jotka ovat joskus syöneet, syövät juuri nyt tai
- Tatun ja Patun oudot kojeet
- Veera ja maatalon eläimet
- ✕ Mestarietsivä Peppunen
- ✕ Risto Räppääjä ja kuuluisa Kamilla
- Herra Hakkarainen reissussa